

Dolenjski list

GLASILO OSVOBODILNE FRONTE DOLENJSKIH OKRAJEV

TEDNIK ZA POLITIČNA, GOSPODARSKA IN KULTURNA VPRAŠANJA

LETO II. — ŠTEV. 37

NOVO MESTO, 15. SEPTEMBRA 1951

ČETRTLETNA NAROČNINA 75 DIN

IZHAJA IZDEN 40

Maršal Tito

TU JE NASA ROMA SPRAVE

Split je pretekli ponedeljek v zlatih, cvetju in zelenju praznoval Dan mornarice. Slovesnost je počastil s svojim obiskom tudi vrhovni poveljnik oboroženih sil FLRJ maršal Tito. Prebivalstvo in množica mornarjev ga je pristrčno pozdravila. Ko je čestital mornarjem, podoficerjem in admiralom k Dnevju mornarice, je maršal Tito v svojem govoru med drugim dejal:

»Tovariši, kratka je doba, ki nas loči od dni, ko smo začeli ustanavljati naše vojnopomorske sile. To so bili težki časi. Pred devetimi leti, 1942. leta, nismo imeli niti enega plovnega objekta. Leto dni po začetku vstaje v državi smo začeli ustanavljati našo partizansko mornarico, iz katere je do danes zrastle jugoslovanska vojna mornarica. Zakaj šele leto dni po začetku vstaje? Zato, ker smo morali z ribiškiimi čolni osvajati potrebno orožje, da smo se lahko borili proti okupatorskim tolpom, ki so tedaj razsajale po Dalmaciji. Naši mornarji partizani so se morali boriti v lesenih čolnih in zelo težkih so stih v pesmi naše mornarice, da so čolni leseni, srca pa jeklena. Vojno smo končali, tovariši, imeli pa smo malo ali skoraj nič plovnih objektov.

Naša vojna mornarica, prav tako tudi trgovska, se je razvijala po vojni v zelo težkih pogojih obnove naše države. Kje pa so bile plovne enote, ki so obstajale v naši državi pred vojno? Zgubili smo jih, vzeli jih je okupator prav tako kot vse orožje stare jugoslovanske vojske: nekaj pa so si prisvojili kvizlingi, ki so okupatorju služili. Kdo pa je bil tu okupator? Bil je italijanski fašisti, ki so požigali po Dalmaciji. Uničili so ali zaplenili naše bojne in trgovske ladje. Sto in sto trgovskih ter manjših in večjih bojnih enot je vzeli italijanski fašistični okupator.

Tovariši Tito je nato obrazložil, kako veličanska sredstva so potrebna za zgraditev lastne vojne mornarice. Poudaril je, da ustvarjamo zdaj vse pogoje, da bomo lahko dosegli mnogo več kot že imamo. Vojna mornarica bo dobila, kar ji je najbolj potrebno. Vojno mornarico pa moramo upostevati zato, ker smo pomorska država, ker imamo tisoč kilometrov pomorske obale, zato ker je naša država čudovit del sveta, po katerem pogledujejo mnoge agresivne oči in bi si ga rade prisvojile. Na Vzhodu in Zahodu so taki, ki bi si hoteli prisvojiti našo zemljo. Tovariši Tito je opozoril na nebrzdano gonjo, ki jo uprizarja proti naši državi italijansko časopisje. Dejal je nato:

»Kaj zahtevajo, kaj hočejo? Ne le Trst in Istro, Reko, Pulj in Zadar, temveč tudi vso Dalmacijo. Radi bi seveda segli po njej in sanjajo o njej, vendar pa je ne bodo nikoli več zagrabili. Če bi pa vendarle kdaj prišli sem, jih bo doletela ista usoda, kakor so jo doživeli tu italijanski in drugi napadatelji v nedavni preteklosti.

Zato gradimo našo vojno mornarico, da bi branili te obale, da bi branili našo čudovito državo, naše čudovito morje, zato in za prav nič drugega, saj nimamo nobenih agresivnih namenov proti nikomur in ne zahtevamo niti najmanjšega dela ozemlja naših sosedov onstran Jadrana niti koga drugega. To ni naš smoter in ni nikoli bil, ni danes in ne bo v prihodnje. Ta naša tla hočemo braniti in branili jih bomo ter jih ne bomo nikoli nikomur odstopili.

Tovariši, ko že govorimo o propagandi, mislim, da berete, kakšne nesramne in ogabne klevete mečejo na nas, na našo državo, ne le na Vzhodu, marveč tudi v Italiji. Razni italijanski pisniki klevetajo našo državo in našo armado na ukaz svojih vrhovnih voditeljev, na pobudo svoje vlade. Morda ste slišali, da je celo uradno glasilo vladne demokršćanske stranke »Popolno« napredovanje na 2. strani

Orehovškimi zadružnikom je država podarila 2,000.000 din

Pred kratkim izdane uredbe vezne vlade o odpisu posojil, ki so jih doslej dobile kmečke delovne zadruge za postavljene zgradbe in nakupljene stroje, so se v novomeškem okraju najbolj razveselili zadružniki »Goravice«, kmečke delovne zadruge prvih podgorjanskih partizanov v Orehovici. Z novo uredbo jim je država takorekoč podarila dva milijona dinarjev, katere so si v preteklih letih izposodili za zidavo novih gospodarskih posolij.

Treba je priznati, da so orehovski zadružniki doslej na Dolenjskem še največ zgradili. Obnovili so bivši grad, zgradili začasn hlev in šupo, lani so sezidali moderne svinjake, letos pa še velik goveji hlev za 54 glav govedu in kozolec v izmeri 20 krat 10 metrov. Goveji hlev še ni popolnoma gotov, vendar pa bodo že letos imeli v njem vso živino. Tudi nekaj notranjih prostorov bivše graščine še čaka na končno ureditev. Velike gradnje orehovških zadružnikov so čestokrat močno zavirale kmetijsko proizvodnjo zadruge, tako da je postala ta dostikrat predmet nelepih govoric in raznega podtikanja. S pozidanjem gospodarskih in ostalih posolij pa si je kmetijska delovna zadruga v Orehovici nazivlje govoricam nekaterih starokopitnežev ustvarila trdno podlago za napredek in nadaljnji razvoj. Zdej, ko so stavbe pod streho, se bodo zadružniki lahko šele

popolnoma posvetili svojemu pravemu delu — kmečki proizvodnji.

Odpis posojila, ki ga je zadruga vložila v nove stavbe in stroje, je vzpodbudno vplival na še večjo zadružno zavest vseh članov zadruge. Praktičen pomen odpisanega dolga je v tem, da bodo orehovski zadružniki na primer letos 100.000 dinarjev, ki bi jih bili sicer morali plačati kot obrok vrjenega dolga in obresti, prišli k letnim dohodkom. Za stotostot dinarjev se bo letos povečal zaslužek zadruge!

Pri zidavi gospodarskih stavb so se dobro postavili tudi zadružniki v Podhosti. Blizu milijon dinarjev so porabili doslej za svinjake in nov goveji hlev, kjer bo imelo prostora 54 glav goveje živine. Tudi njim je bil — kakor ostalim kmetijskim delovnim zadrugam v državi — investicijski dolg odpisan.

V celoti so kmečke delovne zadruge v novomeškem okraju doselej porabile za zidavo raznih gospodarskih stavb, za popravila letih in za nakupe raznih strojev okrog 4 milijone 500.000 dinarjev. Ta dolg jim je bil z zadnjo uredbo vezne vlade črtan. Zadružniki so hvaležni državi za nov in velik dokaz, da poveča socialistična domovina rasti kmečkega zadružništva vso skrb. Zadružniki se bodo trudili zato še bolj kakor doslej, da bo postalo vse njihovo delo in ustvarjanje v resnici zdrav temelj socialističnega gospodarstva naše vasi.

Spominu Louisa Adamiča

Pred dnevi je preletela svet novica o nenadni smrti Louisa Adamiča. Naslednje vesti so vedele povedati o zločinu, ki je bil izvršen nad njim. Ni moja stvar, da bi ugibal o tem, rad bi ob tej bridki novici zapisal le nekaj drobnih spominov nanj.

Seznani sem se z Adamičem ob njegovem zadnjem obisku v Jugoslaviji. Zvečer sem sedel pri prijatelju Ivi Pirkoviču.



Prišel je kot običajno po večerji, vstopil s svojim značilnim nasmehom, dal roko v nepriljeno toploto demokrata, bistro pogledal v oči in že se je razpredel pogovor, kot da smo stari znanci. Ker sva bila oba s Pirkovičem sredi raziskovanja partizanstva, je razumljivo tekel pogovor predvsem o tem. Niso ga toliko zanimale široke linije razvoja in ideološke osnove, ki so mu bile iz lastnega študija in razgovorov z vodilnimi osebnostmi našega osvobodilnega boja dobro znane, toliko bolj pa so ga zanimale drobne dogodivščine borcev in njihovo reagiranje na stotere in tisočere nepredvidene spremembe

trenotnega položaja, ki jih je vsako partizansko življenje tako polno. S svojim prikupnim in iskrenim smehom — prav res, nisem še srečal človeka, ki bi se znal tako odkrito smejati — je spremljal Pirkovičevo pripovedovanje o partizanskem humorju in pri tem opozarjal, naj bi te plati partizanstva pri svojem pisanju nikar ne zanemarili. Sam je pripovedoval o svojih vtisih in razgovorih z mnogimi preprostimi ljudmi in v nekem posebnem soju so mu žarele oči, ko je pripovedoval o pripetljajih globoko v Istri nekje. V preprosti kmetijski hiši se je pogovarjal z rodbino, ki je nekaj svojih članov izgubila v osvobodilni vojni. In takrat jim stavi vprašanje: »Kdo je prouzpravljal Tito?« Sestra padlih bratov čez čas odgovori:

»Tito je oni, ki je storil, da naša mati ni jokala, ko so ji padli sinovi v osvobodilni vojni.«

To je bil najlepši in najgloblji odgovor, ki sem ga kdaj dobil na tako vprašanje, je dostavil.

Drugič sem govoril z njim, ko je obiskal naš Muzej narodne osvoboditve. Zopet ni bil tak kot nekateri drugi inozemski obiskovalci. Ni hotel stikati in brskati po dokumentih, kot bi to radi drugi, če bi mogli seveda. Mirno je sedel v naslonjaču in staljal vprašanja, pri tem pa si imel vtis, da mu je zvok odgovora prav tako tehten kot vsebina. Ni poslušal z radoznalostjo poklicnega reporterja, v oči si mu videl prebliske neprestano razmišljajočega in primerjajočega duha, z vso svojo notranjostjo dojemajoč besedo in snov kot človek, ki je s krvo in mislijo najgloblje povezan z vsem, kar je čutilo in trpelo in o čemer je sanjal ljudstvo, iz katerega je izšel in h kateremu se je, čeprav že ves Amerikaneec, še vedno priteval.

Pri razgovoru med obedom v njegovem ljubljanskem stanovanju so ga zanimalo predvsem psihološke prvine belogardizma, ustaštva in četništva. Trudil se je, da bi vsaj približno doumel one temne globine človeka in množice, iz katerih v posebnih okoliščinah izbruhne taka pošastna podujvanost, ki potem koplje zlo dejstva najbolj zavržene vrste in jih ima še za bogoljubno in narod odrešilno delo. Z redko razgledanostjo svetoupljana je členil spletke velikih tajnih sil v ozadju svetovnega dogajanja. Zato je z vsem svojim srcem, z vso ljubeznijo, z vso svojo skrbjo in vso svojo veliko in stvariteljsko delavnostjo stal ob strani svojega ljudstva.

»Se sami se dobro ne zavedate,« je rekel pred dvanajsetimi leti, »kako veliko in za ves svet in vse napredno gibanje v njem pomembno borbo bojujete.« Tolmač tega velikega boja našega ljudstva in njegovih naporov pred široko javnostjo sveta je hotel biti. Zato je z veliko vnemo pripravljal močno pričakovano knjigo o novi Ju-

goslaviji, ki ji je dal značilen in vse izražajoči naslov: »Tito«.

Nekaj pred njegovim povratkom v Zdrružene države sem se srečal z njim v prijateljskem krogu pri Božidarju Jakcu. Zopet je zvenel njegov iskreni smeh. Za trdno je obljubljal, da se še vrne v našo državo.

Zdej je za vedno ugasnilo njegovo iskro oko. Nič več ne bo hodil po našem Rogu, partizanski trdnjavi, ki ga je tako globoko preuzela, nič več prisluskoval utripom srca in misli naših ljudi. Tam daleč onstran velikega morja je njegov grob. S svojim delom pa bo za vedno ostal med nami.

J. J.

Bukov žir nas vabi v gozdove

O bogati letini bukovega žira smo pred kratkim že pisali. Lovci in gozdarji so nam medtem poslali v uredništvo več bukovihi vejic, ki so bile polne koristnega sadu; v resnici se bukove vejice v naših dolenjskih gozdovih letos šibijo in lomijo pod težo izredno polnih žirovih zrn. Kdo se ne bi lotil nabiranja zrelega žira, če ve, da bo dobil za vsakih 100 kilogramov suhega, iz jeziče oluščena, zdravega in čistejšega žira v kmetijski zadruzi 8 kg jedilnega olja! Kdor olja ne bi hotel vzeti, bo dobil žir plačan v denarju po cenah, ki bodo veljale ob času odkupa. Preračunajmo vrednost 8 kg jedilnega olja v dinarje: dober nabiralec lahko zbere vsak dan od 20 do 30 kg suhega, iz jeziče oluščena zdravega žira. Preračunajmo to v olje, to pa v dinarje — pa dobimo povprečen dnevni zaslužek 600 do 1000 dinarjev! Žir lahko nabirajo tudi otroci, seveda v družbi odraslih. Otroci prav lahko otrsajo drevice, pobirajo žir z rjuh in plah v vreče ter nam ga pomagajo čistiti.

Bukov žir bodo odkupovale vse kmetijske zadruge. V drugi polovici septembra do prve polovice oktobra bo bukovi žir dozorel. Ko ga bomo pobrali v gozdu v vreče, ga oluščimo. Ponekod hodijo

Delavnico, ki jo vodi požrtvovalni in sposobni tovariš Tone Cvelbar iz Dobrave, bodo dokončali do 15. septembra. Svečano bo odprta v nedeljo 16. septembra. Z njo se bodo upravičeno postavljali zadružniki novomeškega okraja, saj bo v prvi vrsti služila njihovim gospodarskim in osebnim potrebam, prav tako pa bo delavnica na uslugo vsem zasebnikom. Zgraditev nove delavnice pa je hkrati prepričljiv dokaz, kaj vse se da narediti, če se dela loti požrtvovalni in sposobni organizator. Ali ne bi šlo povsod tako hitro in vztrajno kot pri zidavi delavnice zadružnega sklada v Št. Jerneju? Bi — le volje je treba!

Poleg nove stavbe stoji šentjernejški gasileki dom oz. orodjarna gasilskega društva. Bolj je podobna staremu mlincu kakor gasilekemu domu. V resnici bi bilo Št. Jerneju v čast, če bi za 70 let staro gasileško društvo postavili nove, boljše prostore, ki jih gasilsko društvo nedvomno tudi zasluži. Kakor je nova delavnica zadružnega sklada trgu v ponos, tako ob njej sedanji gasilski dom naravnost vpije po novi obleki.

Prehodne zastave in nagrade najboljšim delovnim kolektivom

Za izredne zasluge pri izpolnjevanju planskih nalog v prvem polletju je dobilo 52 delovnih kolektivov nazive »zaslužni kolektiv« in prehodne zastave ter nagrade Glavnega odbora Zveze sindikatov Jugoslavije in zveznih resorov.

Na Dolenjskem sta prejela pohvalo Glavnega odbora Zveze sindikatov in zveznih resorjev delovna kolektiva tekstilne tovarne v Novem mestu in gradbenega podjetja »Pionir«.

Na predlog Glavnega odbora Zveze sindikatov Slovenije in resornih ministrov je vlada LRS podelila za dosežanje uspeha v izvrševanju planskih nalog v prvem polletju prehodno tekmovalno zastavo in denarno nagrado Lesno industrijskemu podjetju Novo mesto (185.000 dinarjev). LIP Novo mesto si je s tem priznanjem pridobil časten naslov »najboljši delovni kolektiv LRS«.

Tekstilna tovarna v Novem mestu pa je prejela od Glavnega odbora Zveze sindikatov Slovenije in pristojnega ministra prehodno zastavo, 50.000 dinarjev nagrade in naslov »zaslužni delovni kolektiv LRS«.

Obvestilo »Putnika« Novo mesto

Vsem prijavitelcem in ostalim zainteresentom sporočamo, da bo od 15. do 30. septembra 1951 vozil na zgradbiški vele-službi redni avtobus novomeške podružnice »Putnik«, kakor je bilo obljavljeno v »Dolenjskem listu« 8. septembra 1951.

Putnikov izlet iz Novega mesta v Crikvenico (na morje) bo v nedeljo 23. septembra 1951.

»Putnik« v Novem mestu razpolaga tudi z avtotaksljem in se pripravlja za naročila.

PUTNIK — Novo mesto telefon 195.

Prebivalci Kočevja, upoštevajte predpise zdravstvene službe!

O vzrokih nastanka in razširitve paratifusa v Kočevju smo že pisali. Zdravstvena služba pod vodstvom Centralnega higienskega zavoda iz Ljubljane je storila in še nadalje izvaja vse potrebne ukrepe, ki pa bodo za zatiranje bolezni uspešni le, če jih bo podprlo celotno prebivalstvo in organi oblasti. V ogroženem področju naj slehernik upošteva in izvršuje vsaj naslednje najnujnejše predpise zdravnikov:

1. Polovanja v Kočevju naj se omejijo na najnujnejše slučaje in na neodložljiva polovanja.
2. Prebivalci Kočevja naj se tudi v najnujnejših primerih zadržujejo izven meja mesta čim manj.
3. Polovanja mestnega prebivalstva Kočevja v druge okraje naj se omejijo na neodložljive primere.
4. Množični shodi, sestanki ter zabave, združene z uživanjem jedi in pijače, naj se v celotnem kočevskem okraju omejijo na najmanjšo mero.
5. Dvomiliva pitna voda naj se uporablja za pite le v prekuhanem stanju.
6. Sadje in zelenjavo je treba pred

uživanjem dobro oprati v prekuhani in ohlajeni vodi.

7. Stranišča in straniščne greznice je treba stalno razkuževati z raztopino živega ali pa vsaj gašenega apna.

8. Vsakdo naj skrbi za osebno higieno, posebno za umivanje rok pred jedjo in po opravljeni potrebi.

9. Prévážanje in prodajanje sladoleda iz vozičkov naj OLO na celotnem okraju prepove.

10. Vsa sumljiva obolenja, združena z glavobolom, povišanjem telesne temperature, bolečinami v črevesju in želodcu, s splošno telesno utrujenostjo, driskami in bruhanjem naj vsakdo takoj prijavi zdravniku, okrajni sanitarni inšpekciji ali pa najbližji zdravstveni postaji.

Vse te ukrepe pa naj prebivalstvo smatra kot najnižjo mero opreznosti in zatiranja bolezni. Le v slučaju, da bo vse prebivalstvo sodelovalo v zatiranju tifusa, bo mogoče nevarno bolezen v Kočevju zaježiti in popolnoma zatreti. Okrajna sanitarna inšpekcija.

Odkup žita v okraju Trebnje

Do 8. septembra je trebnjski okraj izpolnil 85% obvezne oddaje belih žit. Najboljše so opravili svoje naloge kmetovalci naslednjih krajev: Prmskovo 98%, Bistrica 92%, Sela-Sumberk 91%, Št. Rupert 85%, Trebnje 87%, Tržišče 86% itd.

ZADRUŽNI SKLAD OKRAJA NOVO MESTO

bo odprl v nedeljo, 16. septembra 1951 ob 2. uri popoldne

v ŠT. JERNEJU
prvo lastno
obrtiško
delavnico
v novi stavbi

Vabljeni vsi člani kmečkih delovnih zadrug, zadružnih ekonomij in vsi prijatelji zadružništva!

MIZARSTVO — KOLARSTVO IN SODARSTVO

Z otvoritvijo združena razstava mizarskih izdelkov in zidava spominske plošče. Po svečanostih poskrbljeno za prosto zabavo

Maršal Tito: Nikoli nismo rožljali z orožjem toda odkrito povemo, kaj čaka tistega, ki ima sovražne namene

Nadaljevanje s 1. strani.

salo pred kratkim neverjetno žaljiv članek o naši državi in armadi, v katerem je blatil našo armado na najbolj nesramen način. V tem članku je rečeno, da je neki fašistični polkovnik v svojem dnevniku napisal v času, ko je bil kot okupator v naši državi, da so naši partizani, ali kakor jih on imenuje »bandite« in »tolpece ubijali in na kose sekali italijanske ujetnike ter jih metali psom. Kako si je mogel izmisliti takšno neverjetno svinjarijo? Tako in zato, ker ni mogel in mu ni bilo dovolj, da bi rekel, da smo v borbi ubijali italijanske fašistične okupatorje. Mi smo jih zares ubijali

in kdorkoli bo prišel v našo državo kot napadalec in okupator, bo našel na svoj grob. To naj si zapomni vsi tisti, ki goje kake osvajalne namene do naše države.

Mi vemo in povemo, da se je naša armada častno borila. Italijanske ujetnike smo sprejemali v hiše, nismo jih ubijali, nismo jih mučili, marveč smo gledali, da bi iz njih napravili ljudi, ki bodo razumeli in cenili našo borbo, ki bodo, ko bodo odšli v Italijo, povedali, da naši ljudje ne sovražijo italijanskega naroda, da mu ne žele slabo, pač pa dobro in da mu nudijo prijateljsko roko sprave.

Tovariši, mi smo v preteklosti večkrat ponudili roko sprave, da bi napravili odnose z Italijo vsaj kolikor toliko znozne in bolj prijateljske, da bi z njimi uredili neurejena vprašanja, da bi dosegli sporazum i o Trstu i o eoni B. Toda vsakokrat smo dobili udarec po roki sprave, vsakokrat so zavzeli do nas nesramno in klevetniško stališče, takšno, kakršno je bilo nekoč stališče njihovih fašističnih voditeljev do kolonialnih narodov.

Toda naj se pozabijo tam, onstran Jadranskega morja, da je danes v Jugoslaviji drugačen, nov duh. Naj ne pozabijo, da to ni več stara Jugoslavija, naj ne pozabijo, da je to socialistična Jugoslavija in da so tu jekleni ljudje, ponosni na svojo pre-

teklost, na svojo sedanjost in na svojo bodočnost, ki jo ustvarjajo.

Mi hočemo imeti z italijanskim narodom najboljše odnose in ponovno pravimo:

Tu je naša roka sprave, pozabili bomo vse, kar ste nam storili, toda dajte sedaj, v tem težavnem mednarodnem položaju, ko je ogrožen mir, da se mi, ki smo najbližji sosedi na tej strani, poravnamo, da napravimo sporazum in da bo to močan, velik prispevek k utrditvi miru na svetu.

Zal igrajo oni na tujo violino. Pod vtisom kominformovske propagande, pod vtisom brezobzirne iredentistične fašistične propagande v Italiji, pod vtisom raznih voditeljev, ki so vznikli iz sredine in pod vtisom Vatikana, nočejo naše roke sprave.

Toda mi nikoli ne bomo popustili in bomo trdno ostali pri svojem, pri tistem, kar smo tolikokrat povedali: Mi svojega ne damo, njihovega pa ne zahtevamo.

Tovariši, ne rožljamo z orožjem in nimamo ga, kolikor nam je potrebno, toda imeli ga bomo. Nikoli nismo rožljali z orožjem, toda odkrito povemo, kaj čaka tistega, ki ima sovražne in nepoštenne namene proti nam, Jugoslaviji je miroljubna država. To je napisano na naši socialistični zastavi; prava socialistična država kot je naša, pa ne more biti bojaželna, ne more imeti osvajalnih težaj, mora biti miroljubna, mora s svojim zgledom pokazati, da v resnici želi mednarodno sodelovanje in mir. Mi to kažemo tudi danes.

Tovariši, mi zdaj, ko se je znova začelo to vprašanje, če bo prišlo do sporazuma med nami in Italijo ali ne, ponovno pravimo našim sosedom onstran Jadrana: Ne pozabite, da grozi svetu nova svetovna vojna. Ne pozabite, da bi vsak nepremišljen korak in vsako odklanjanje miroljubnih rešitev pomenilo pahnitvi svet v novo katastrofo, v novo nezasišano trpljenje in žrtve. Ne

pozabite, da smo danes mi, ki stojimo na vodilnih mestih v posameznih državah, odgovorni za tisto, kar se bo v prihodnosti zgodilo — ali bo mir ali bo vojna. Vedite, da mi v Jugoslaviji ničesar drugega ne želimo kot mir in da želimo z vami mirno urediti spornih vprašanj, toda hkrati poudarjam še enkrat.

Ne pozablajte, da je tukaj novo Jugoslavija in da ve, kaj hoče in kaj mora storiti zaradi obrambe svojega mirnega življenja.

Glejte, tu vam ponujamo roko sprave. Držali jo bomo iztegnjeno in čakali vašega odgovora.

Glejte, tovariši, na današnji dan, na dan rojstva naše mornarice, je to naš odgovor vsem tistim, ki žele tam z različnimi manevri in nezasišano sovražno propagando doseči, da bi bila Jugoslavija znova v takim položaju, v kakršnem je bila po prvi svetovni vojni. Toda tedaj so bili v Jugoslaviji Pašiči in Ninčiči, zdaj so pa tukaj drugi ljudje, komunisti, ki so šli skozi ogenj in vedo, borec se za boljše prihodnost naših narodov.

Zdaj so tukaj na krmlu delovni ljudje, delovni državljani naše države, ne deset ali sto tisoč, temveč milijoni ljudi, ki se zavedajo svoje vrednosti in svoje dolžnosti, ki vedo, kaj hočejo.

Ali bo les postal nezgorljiv? V ljubljanski tovarni »Ilirijac« je sestavil inženir Janko Čuček novo zaščitno sredstvo proti ognju, ki je namenjeno široki potrošnji. Preparat se imenuje Magnoks in ga že izdelujejo v večjih količinah. Zaščitno sredstvo štiti in obvaruje lesene zgradbe pred požari. V Ljubljani so delali poizkuse na prostem ob navzočnosti velikega števila ljudi. Z Magnoksom preplekana lesena utica je vzdržala ogenj celo še potem, ko je znašala vročina že 800 stopinj Celzija. Tovarna zatrjuje, da bo novega zaščitnega sredstva kmalu dovolj v prodaji.

V Bosni bodo ubili 25 medvedov. V Bosni in Hercegovini so naredili medvedve v zadnjih letih veliko škodo nad govejo živino, ovčami in na drevju, prav tako pa tudi v čebelnjakih in na polju. Ker so redka divjad, so zaščiteni, nastalo škodo pa plačuje kmetom država. Na ta račun je država izplačala kmetovalcem že več stotisoč dinarjev. Ker pa so bili stroški čedalje večji, so oblasti dovolile odstreliti 25 kosmatincev.

12 kg težko škušo je nedavno ujel znani novomeški ribič in fotograf Vilko Skok, 1,10 m dolga riba pa mu je pred kapitulacijo poskodovala dlan in več prstov. Čeprav je Krka izgubila račje zaklade, pa vidimo, da skriva še vedno precej velikih rib. Novomeški ribiči imajo posebno srečo s somi in ščukami.

Magali z drogovi in s prostovoljnimi delom. Te delavnosti bo treba priključiti na jesen in zimo še večjo kulturno-prosvetno razgibanost. Mladina bi lahko pokazala še več kakor je že, saj smo videli, da je sposobna. Letos je igrala že več iger, svetujemo pa ji malo več potrpljenja s težjimi deli. Zdjaj pripravljajo igro »Bele vrtnice«. V lepem združnem domu imajo Dobrničani vse pogoje za pestro prosvetno življenje. Poleg novih prostorov za trgovino, skladišče in dvorane pa opaziš lahko na zidu združnega doma spominsko ploščo, da so se v oktobru leta 1943 tu sestale žene iz vseh krajev Slovenije na svoj prvi kongres. A. Z.

Tej delavnosti bo treba priključiti na jesen in zimo še večjo kulturno-prosvetno razgibanost. Mladina bi lahko pokazala še več kakor je že, saj smo videli, da je sposobna. Letos je igrala že več iger, svetujemo pa ji malo več potrpljenja s težjimi deli. Zdjaj pripravljajo igro »Bele vrtnice«. V lepem združnem domu imajo Dobrničani vse pogoje za pestro prosvetno življenje. Poleg novih prostorov za trgovino, skladišče in dvorane pa opaziš lahko na zidu združnega doma spominsko ploščo, da so se v oktobru leta 1943 tu sestale žene iz vseh krajev Slovenije na svoj prvi kongres. A. Z.

Dobrničani na novi poti

lako sinov in žena je dalo življenje za pravično stvar. To so bili Kostjavevi fantje iz Vapče vasi, Smolčev ata, Počarjeva mama in dolga vrsta drugih. Precej mladih fantov je zajela v svoje vrste tudi bela garda. Še danes živijo nekateri v tujni.

Zadruga zemlja v Dobrničju obsega najlepše njive, 106 hektarjev orne površine zahteva mnogo pridnih rok, ki pa jih je dostikrat za vse delo kar premalo. V Vrbovcu napeljuje zadruga vodovod, ki bo v veliko pomoč kmetom, saj so doslej uporabljali le skrite studence in še v teh je dostikrat manjkalo vode. Tudi svoj mlin ima zadruga, nakupila pa je tudi še več strojev, etos so prvič želi s strojem. To so gledali Dobrničani!

»Kar nagledati se nisem mogla te hudebe, ki je brenčala po njivi! Vse je bilo požeto brez rok, snopi pa so bili tako lepo povezani, kakor če bi bile zraven najpridnejše žanjice,« je dejala že priletela Franca, ki se je vse do letos vsako leto znojila pri žetvah.

Lepo imajo zastavljene načrte dobrniški zadrugniki. Smola je le v tem, da tu pa tam kdo kaj zaklepeja, pa se spet v jezi in zameri, stari navadi Dobrničanov. Nekaj zadrugnikov je letos izstopilo iz zadruga, kar kaže na še vedno šibko zadrugo zavest posameznikov.

Dobrnič se je pretekli teden prišel med napredne kraje trebanjskega okraja. V nedeljo 2. septembra so prvič lahko po žici sporočili veselo vest znancem in prijateljem: »Halo, tudi v Dobrničju imamo telefon!« Pri postavljanju drogov in napeljevanju telefona niso čakali samo na kredite, temveč so sami krepko po-

magali z drogovi in s prostovoljnimi delom. Te delavnosti bo treba priključiti na jesen in zimo še večjo kulturno-prosvetno razgibanost. Mladina bi lahko pokazala še več kakor je že, saj smo videli, da je sposobna. Letos je igrala že več iger, svetujemo pa ji malo več potrpljenja s težjimi deli. Zdjaj pripravljajo igro »Bele vrtnice«. V lepem združnem domu imajo Dobrničani vse pogoje za pestro prosvetno življenje. Poleg novih prostorov za trgovino, skladišče in dvorane pa opaziš lahko na zidu združnega doma spominsko ploščo, da so se v oktobru leta 1943 tu sestale žene iz vseh krajev Slovenije na svoj prvi kongres. A. Z.

Prostovoljci Novega mesta

Mestni odbor OF obvešča delovne kolektive, da so razporejeni na delo pri tiskovni ceste v naslednjih dnevih:

- 15. septembra — LIP, Keramika.
- 17. septembra — Narodna banka, Uprava državnih posvetov, Komunalna banka, Putnik, Tobak, Jugopetrol, Odpad, Koteks, Gosad.
- 18. septembra — Železničarji, Grm.
- 19. septembra — Tekstilna tovarna.
- 20. septembra — DOZ, DES, OKAP, SAP.
- 21. septembra — Okrajni ljudski odbor.
- 22. septembra — Sodišče, Tožilstvo, Servis, OZK, Okrajni magazin.

Elektro podjetje MLO Novo mesto

Izvršuje: inštalacije za močni in šibki tok

Popravlja: elektromotorje in vse ostale električne naprave in aparate

Podjetje se je preselilo v nove obratne prostore na Glavni trg št. 30 (v bivšo Seidlovo hišo) Telefon 126

Razvoj okrajne opekarne v Gradcu

O gradaški opekarni bi bilo dobro postaviti na en prostor dve slikki: eno iz začetka letošnjega leta, ko se je delo v njej ustavilo navzlic dejstvu, da je opeka Beli krajini tako potrebna kakor zrak za dihanje, drugo pa iz zadnjih tednov in mesecev, ko je zgrabil za vodstvo opekarne Ivan Trebižan in oživel gradaško opekarstvo mrtvilo. Dve slikki, dva svetovala

Lani je opekarne imela ob koncu leta kup dolgovi; delavci niso dobili plače za 4 mesece nazaj, namesto 600.000 kosov opeke pa je bilo med letom narejenih komaj 160.000 kosov. Svet za lokalno industrijo pri OLO Crnomelj se je nad takim stanjem in obratu resno zamislil in začel uresničevati načrte, ki so oživilo nujno potrebno lokalno belokranjsko ind. To, kar je bilo pod prejšnjim upravnikom Marentičem nemogoče, je Trebižan, novi upravnik, z železno voljo in s podporo tovarišev iz okrajnega vodstva uresničil. V Gradcu so dobili nov stroju za izdelovanje opeke, Trebižan pa je kmalu zbral delavce, začel popravljati z njimi strojnico, premikal je tere, naredil premikalni voz, rezalni vozček itd. Po enem mesecu in pol je opekarne začela delati. Ker nima krožne peči, je lani žgala opeko v kopalih, ki pa so se večkrat porušile in dajale slabo opeko. Trebižan je začel žgati opeko na nov način. Zložil je v velike, malce konicaste kope — od 20.000 do 100.000 kosov gre v tako kopo — v kanalih pod kopo pa je naložil premog. Ko je kopa gotova in obzidana z blatom, je premog zažgal, nato pa zazidal tudi kanale. Kopa gori nato sama brez kurjača in brez drvi! Opekarne bo zato samo letos prihranila na drveh čez pol milijona dinarjev, opeka pa bo veliko boljša od lanske.

Upravnik Trebižan pa samo s tem še ni zadovoljen. Začel je izdelovati vatlake za prezide, tlakovce za krušne peči, prihodnje leto pa se namerava poizkusiti tudi s strešniki, katerih potrebuje Bela krajina še in še.

Podjetje je pred nedavnim na lastno pobudo osnovalo sindikalno podružnico, zdaj pripravljajo mladinski aktiv, do jeseni pa bodo postavili tudi stanovanjsko barako. Tak je razvoj gradaške opekarne. Pokazala je, da gre z voljo vse. Mlademu podjetju pa bo treba seveda tudi pomagati, da se bo vsestransko uspešno razvijalo še vnaprej. M. K.

Kdo bo plačal uničeno koruzo?

Pred kratkim smo v daljšem članku obravnavali veliko škodo, ki jo delajo na pridelkih naših kmetov divje svinje. Zai nam lovcil, logarji in prizadeti doslej še niso odgovorili na več vprašanj, ki smo jih v članku načeli. Izmed vseh pridelkov bo škoda najobširnejša na koruzi. Vprašanje je, v koliki meri bo ta škoda v resnici plačana.

Iz črnomeljkega okraja poročajo, da so divji prašiči že pred tedni uničili cele njive koruze na poljih vasi Hrelin, Laze in Vrt ob Kolpi. Vdovi Luciji Kapš na Hrelinu so uničili ves letošnji pridelok koruze, tako da ni ostal nepoškodovan niti en koruzni storž. Na krajevem ljudskem odboru in Starem trgu ob Kolpi zatrjujejo, da so dosedanjo škodo na koruzi ocenili na vsaj 15.000 dinarjev. Ne vem po kakšni ceni so cenili koruzo, prav gotovo pa ne po taki, po kakršni danes kmet lahko kupi koruzo na prostem trgu. Poglejmo samo primer vdove Kapš iz Hrelina. Koruze bi bila pridelala vsaj 500 kg, ena za kg koruze pa se giblje na prostem trgu okrog 50 dinarjev za kg. Samo v njenem primeru bo škoda torej za najmanj 20 do 25.000 dinarjev. Kdo bo dal oškodovancem koruzo po nižji ceni?

Po divjačinu povzročeno škodo je treba ceniti najvestneje. Prav tako je treba skrbeti za čimprejšnjo plačilo škode, saj je koruzo poleg krompirja glavna prehrana v hribovskih vaseh. Kapševa vdova in njeni otroci niso niti najmanj krivi,

REVŠČINA, POZABLJIVOST ALI MALOMARNOST?

Na cesti Metlika-Rosalnice se je po vojni postavljeni začasni leseni most čez potok Obrh lani podrl in še do danes ni obnovljen. Vask tovarni promet je zaradi tega nemogoč; le s praznim vozom pridejo po zaslinih deskah čez potok. Tamošnji ljudje se sprašujejo, ali je obnova mostiška res takšen problem, da ga ni mogoče rešiti v enem letu. Ali je tako pomankanje denarja, ali so pozabili na most, ali pa se ni mihne ne pobriga, da bi bil vzpostavljen promet na tej cesti.

Mostiček, ki ga je treba tu obnoviti, je dolg reči in pšil dobre tri metre in približno toliko širok. Če se ne utegnejo napraviti betonskega, bi za dalj časa zadostovalo položiti čez potok tri hrastova hrusta, dolga tri in pol metre (v premeru 25 x 30 cm), počez pa nekaj hrastovih krajnikov, ki jih je na metliških žagah dovolj. Prepričan sem, da bi prebivalci radevolje dali les zastoj in še pomagali bi z delom, če bi jih kdo naprosil. Rosalničani in Božakovčani ter druge vasi morajo vsled neobnovljenega mostička vsotiti ves tovor iz metliške postaje po trikrat daljši cesti skozi Metliko, Srvačje in Čurle. O tem podrtim mostičku in težavah, ki jih imajo domačini zaradi njega, je že pred meseci pisal tudi »Slovenski poročevalec«, vendar je članek naletel na gluha ušesa. R.

Blivši aktivni jugoslovanski oficir Škerlj iz Novega mesta je po nalogu Debeljakovega štaba zbiral in vodil nekdanje orožnike, šef finančnega oddelka Klemene financarje, dr. Kalan krajevne zaupnike, ki so v Novem mestu bili: gimnazijski sluga Avsee, čevljarja Grile in Verbič, Klemene, Šonc, zastopnik Vzemarne zavarovalnice, in akademik Ivan Mihevc. Župnika je povezoval kanonik Kek, kaplane pa vikar Janko Oblak. Škerlj je le koordiniral volhovsko delo teh skupin, zbiral poročila in jih oddajal kaplanu Babniku. Vendar pa se je s izvidnišaka in obveščevalna služba na deželi nanašala skoraj izključno na duhovnike. To nam potrjuje tudi naslednje pismo, ki ga je kaplan Nande Babnik-Oki 26. maja 1942 poslal župniku Komljancu v Prečno:

»Prečastiti gospod župnik! Prečno. Po nalogu komandanta četniških odredov jugoslovanske vojske Vas prosim, da z vsvo vestnostjo, naglice in točnostjo zberete zanesljive podatke o gibanju partizanov v vašem okolišu. Predvsem: koliko jih je, kje so, kakšno orožje imajo, do kam seže območje njihovih patrolj. To poročilo moramo imeti do srede zvečer. Posljite poročila na gđ. Zeljkotovi (članici KA iz Cegelnice — op. S. F.) ali, če po njej ni mo-

žnja, da so delovne obveščevalne in ovaduške točke. Janko Debeljak je 24. maja poslal »g. Pelku... strogo poverljivo« pismo:

»Primanjkuje nam pregled situacije partizanskih oddelkov v bližnji in širši okolici, kar nam zelo otežkoča delo pri izvršitvi mobilizacije in spravlja v nevarnost naše manjše oddelke. G. Škerlj naj bi prevzel nalogo, da organizira za celokupni okraj Novo mesto izvidniško službo. Za to delo naj angažira prvenstveno vse naše orožnike, financarje, lokalne zaupnike in duhovnike. Vsak od njih mora tedensko dvakrat poslati g. Škerlju na od njega določen dan in uro točno poročilo iz svojega okoliša. Iz vseh teh poročil sestavi g. Škerlj urejen pregled ter ga pošlje za moje uporabe v dveh izvodih v Smihel Oklju (kaplanu Babniku — op. S. F.).

Važno je izvedeti: gibanje partizanskih oddelkov, kje se nahajajo njih taborišča, številčna moč in oborožitev. Po poedinih vaseh njih zaupniki (z navdobo točnega naslova), skrivališča orožja, municije in prehrane. Izvedeti je treba poti in sredstva, po katerih se material dobavlja in prevaža... Prve podatke bi moral imeti v rokah najkasneje v 3 dneh, preden odide oddelke v novo taborišče... Ne dvomim, da se bo g. Škerlj prijel te naloge z vso energijo. Pri pošiljanju poročil Oklju naj se uporabljajo izključno ženske.«

74 Originalna kopija v arhivu kaplana Babnika.

75 Zaslišanje Franca Pelketa, krojača v Novem mestu.

DOMA IN PO SVETU

Ali bo les postal nezgorljiv? V ljubljanski tovarni »Ilirijac« je sestavil inženir Janko Čuček novo zaščitno sredstvo proti ognju, ki je namenjeno široki potrošnji. Preparat se imenuje Magnoks in ga že izdelujejo v večjih količinah. Zaščitno sredstvo štiti in obvaruje lesene zgradbe pred požari. V Ljubljani so delali poizkuse na prostem ob navzočnosti velikega števila ljudi. Z Magnoksom preplekana lesena utica je vzdržala ogenj celo še potem, ko je znašala vročina že 800 stopinj Celzija. Tovarna zatrjuje, da bo novega zaščitnega sredstva kmalu dovolj v prodaji.

V Bosni bodo ubili 25 medvedov. V Bosni in Hercegovini so naredili medvedve v zadnjih letih veliko škodo nad govejo živino, ovčami in na drevju, prav tako pa tudi v čebelnjakih in na polju. Ker so redka divjad, so zaščiteni, nastalo škodo pa plačuje kmetom država. Na ta račun je država izplačala kmetovalcem že več stotisoč dinarjev. Ker pa so bili stroški čedalje večji, so oblasti dovolile odstreliti 25 kosmatincev.

12 kg težko škušo je nedavno ujel znani novomeški ribič in fotograf Vilko Skok, 1,10 m dolga riba pa mu je pred kapitulacijo poskodovala dlan in več prstov. Čeprav je Krka izgubila račje zaklade, pa vidimo, da skriva še vedno precej velikih rib. Novomeški ribiči imajo posebno srečo s somi in ščukami.

Magali z drogovi in s prostovoljnimi delom. Te delavnosti bo treba priključiti na jesen in zimo še večjo kulturno-prosvetno razgibanost. Mladina bi lahko pokazala še več kakor je že, saj smo videli, da je sposobna. Letos je igrala že več iger, svetujemo pa ji malo več potrpljenja s težjimi deli. Zdjaj pripravljajo igro »Bele vrtnice«. V lepem združnem domu imajo Dobrničani vse pogoje za pestro prosvetno življenje. Poleg novih prostorov za trgovino, skladišče in dvorane pa opaziš lahko na zidu združnega doma spominsko ploščo, da so se v oktobru leta 1943 tu sestale žene iz vseh krajev Slovenije na svoj prvi kongres. A. Z.

Tej delavnosti bo treba priključiti na jesen in zimo še večjo kulturno-prosvetno razgibanost. Mladina bi lahko pokazala še več kakor je že, saj smo videli, da je sposobna. Letos je igrala že več iger, svetujemo pa ji malo več potrpljenja s težjimi deli. Zdjaj pripravljajo igro »Bele vrtnice«. V lepem združnem domu imajo Dobrničani vse pogoje za pestro prosvetno življenje. Poleg novih prostorov za trgovino, skladišče in dvorane pa opaziš lahko na zidu združnega doma spominsko ploščo, da so se v oktobru leta 1943 tu sestale žene iz vseh krajev Slovenije na svoj prvi kongres. A. Z.

Prostovoljci Novega mesta

Mestni odbor OF obvešča delovne kolektive, da so razporejeni na delo pri tiskovni ceste v naslednjih dnevih:

- 15. septembra — LIP, Keramika.
- 17. septembra — Narodna banka, Uprava državnih posvetov, Komunalna banka, Putnik, Tobak, Jugopetrol, Odpad, Koteks, Gosad.
- 18. septembra — Železničarji, Grm.
- 19. septembra — Tekstilna tovarna.
- 20. septembra — DOZ, DES, OKAP, SAP.
- 21. septembra — Okrajni ljudski odbor.
- 22. septembra — Sodišče, Tožilstvo, Servis, OZK, Okrajni magazin.

Elektro podjetje MLO Novo mesto

Izvršuje: inštalacije za močni in šibki tok

Popravlja: elektromotorje in vse ostale električne naprave in aparate

Podjetje se je preselilo v nove obratne prostore na Glavni trg št. 30 (v bivšo Seidlovo hišo) Telefon 126

Tej delavnosti bo treba priključiti na jesen in zimo še večjo kulturno-prosvetno razgibanost. Mladina bi lahko pokazala še več kakor je že, saj smo videli, da je sposobna. Letos je igrala že več iger, svetujemo pa ji malo več potrpljenja s težjimi deli. Zdjaj pripravljajo igro »Bele vrtnice«. V lepem združnem domu imajo Dobrničani vse pogoje za pestro prosvetno življenje. Poleg novih prostorov za trgovino, skladišče in dvorane pa opaziš lahko na zidu združnega doma spominsko ploščo, da so se v oktobru leta 1943 tu sestale žene iz vseh krajev Slovenije na svoj prvi kongres. A. Z.

Tej delavnosti bo treba priključiti na jesen in zimo še večjo kulturno-prosvetno razgibanost. Mladina bi lahko pokazala še več kakor je že, saj smo videli, da je sposobna. Letos je igrala že več iger, svetujemo pa ji malo več potrpljenja s težjimi deli. Zdjaj pripravljajo igro »Bele vrtnice«. V lepem združnem domu imajo Dobrničani vse pogoje za pestro prosvetno življenje. Poleg novih prostorov za trgovino, skladišče in dvorane pa opaziš lahko na zidu združnega doma spominsko ploščo, da so se v oktobru leta 1943 tu sestale žene iz vseh krajev Slovenije na svoj prvi kongres. A. Z.

Tej delavnosti bo treba priključiti na jesen in zimo še večjo kulturno-prosvetno razgibanost. Mladina bi lahko pokazala še več kakor je že, saj smo videli, da je sposobna. Letos je igrala že več iger, svetujemo pa ji malo več potrpljenja s težjimi deli. Zdjaj pripravljajo igro »Bele vrtnice«. V lepem združnem domu imajo Dobrničani vse pogoje za pestro prosvetno življenje. Poleg novih prostorov za trgovino, skladišče in dvorane pa opaziš lahko na zidu združnega doma spominsko ploščo, da so se v oktobru leta 1943 tu sestale žene iz vseh krajev Slovenije na svoj prvi kongres. A. Z.

Prostovoljci Novega mesta

Mestni odbor OF obvešča delovne kolektive, da so razporejeni na delo pri tiskovni ceste v naslednjih dnevih:

- 15. septembra — LIP, Keramika.
- 17. septembra — Narodna banka, Uprava državnih posvetov, Komunalna banka, Putnik, Tobak, Jugopetrol, Odpad, Koteks, Gosad.
- 18. septembra — Železničarji, Grm.
- 19. septembra — Tekstilna tovarna.
- 20. septembra — DOZ, DES, OKAP, SAP.
- 21. septembra — Okrajni ljudski odbor.
- 22. septembra — Sodišče, Tožilstvo, Servis, OZK, Okrajni magazin.

Elektro podjetje MLO Novo mesto

Izvršuje: inštalacije za močni in šibki tok

Popravlja: elektromotorje in vse ostale električne naprave in aparate

Podjetje se je preselilo v nove obratne prostore na Glavni trg št. 30 (v bivšo Seidlovo hišo) Telefon 126

Tej delavnosti bo treba priključiti na jesen in zimo še večjo kulturno-prosvetno razgibanost. Mladina bi lahko pokazala še več kakor je že, saj smo videli, da je sposobna. Letos je igrala že več iger, svetujemo pa ji malo več potrpljenja s težjimi deli. Zdjaj pripravljajo igro »Bele vrtnice«. V lepem združnem domu imajo Dobrničani vse pogoje za pestro prosvetno življenje. Poleg novih prostorov za trgovino, skladišče in dvorane pa opaziš lahko na zidu združnega doma spominsko ploščo, da so se v oktobru leta 1943 tu sestale žene iz vseh krajev Slovenije na svoj prvi kongres. A. Z.

Tej delavnosti bo treba priključiti na jesen in zimo še večjo kulturno-prosvetno razgibanost. Mladina bi lahko pokazala še več kakor je že, saj smo videli, da je sposobna. Letos je igrala že več iger, svetujemo pa ji malo več potrpljenja s težjimi deli. Zdjaj pripravljajo igro »Bele vrtnice«. V lepem združnem domu imajo Dobrničani vse pogoje za pestro prosvetno življenje. Poleg novih prostorov za trgovino, skladišče in dvorane pa opaziš lahko na zidu združnega doma spominsko ploščo, da so se v oktobru leta 1943 tu sestale žene iz vseh krajev Slovenije na svoj prvi kongres. A. Z.

Tej delavnosti bo treba priključiti na jesen in zimo še večjo kulturno-prosvetno razgibanost. Mladina bi lahko pokazala še več kakor je že, saj smo videli, da je sposobna. Letos je igrala že več iger, svetujemo pa ji malo več potrpljenja s težjimi deli. Zdjaj pripravljajo igro »Bele vrtnice«. V lepem združnem domu imajo Dobrničani vse pogoje za pestro prosvetno življenje. Poleg novih prostorov za trgovino, skladišče in dvorane pa opaziš lahko na zidu združnega doma spominsko ploščo, da so se v oktobru leta 1943 tu sestale žene iz vseh krajev Slovenije na svoj prvi kongres. A. Z.

Tej delavnosti bo treba priključiti na jesen in zimo še večjo kulturno-prosvetno razgibanost. Mladina bi lahko pokazala še več kakor je že, saj smo videli, da je sposobna. Letos je igrala že več iger, svetujemo pa ji malo več potrpljenja s težjimi deli. Zdjaj pripravljajo igro »Bele vrtnice«. V lepem združnem domu imajo Dobrničani vse pogoje za pestro prosvetno življenje. Poleg novih prostorov za trgovino, skladišče in dvorane pa opaziš lahko na zidu združnega doma spominsko ploščo, da so se v oktobru leta 1943 tu sestale žene iz vseh krajev Slovenije na svoj prvi kongres. A. Z.

Tej delavnosti bo treba priključiti na jesen in zimo še večjo kulturno-prosvetno razgibanost. Mladina bi lahko pokazala še več kakor je že, saj smo videli, da je sposobna. Letos je igrala že več iger, svetujemo pa ji malo več potrpljenja s težjimi deli. Zdjaj pripravljajo igro »Bele vrtnice«. V lepem združnem domu imajo Dobrničani vse pogoje za pestro prosvetno življenje. Poleg novih prostorov za trgovino, skladišče in dvorane pa opaziš lahko na zidu združnega doma spominsko ploščo, da so se v oktobru leta 1943 tu sestale žene iz vseh krajev Slovenije na svoj prvi kongres. A. Z.

Tej delavnosti bo treba priključiti na jesen in zimo še večjo kulturno-prosvetno razgibanost. Mladina bi lahko pokazala še več kakor je že, saj smo videli, da je sposobna. Letos je igrala že več iger, svetujemo pa ji malo več potrpljenja s težjimi deli. Zdjaj pripravljajo igro »Bele vrtnice«. V lepem združnem domu imajo Dobrničani vse pogoje za pestro prosvetno življenje. Poleg novih prostorov za trgovino, skladišče in dvorane pa opaziš lahko na zidu združnega doma spominsko ploščo, da so se v oktobru leta 1943 tu sestale žene iz vseh krajev Slovenije na svoj prvi kongres. A. Z.

74 Originalna kopija v arhivu kaplana Babnika.

Ob 400-letnici slovenske knjige

Več pomoči ljudskemu knjižničarstvu v novomeškem okraju

Razvoj ljudskega knjižničarstva v novomeškem okraju sega v začetek sedanjega stoletja. Takrat je že obstajala v Šmihelu pri Novem mestu ljudska knjižnica, ki je lepo napredovala in imela velike uspehe.

V drugi svetovni vojni so vse knjižnice propadle in postale žrtev razdejavanja. Prav tako so bili uničeni društveni arhivi, tako da je sedaj nemogoče pisati zgodovino ljudskih knjižnic v novomeškem okraju in smo navezani le na spomin in na slučajnostne drobne vesti lokalnega časopisa.

Ker ima slovensko ljudsko knjižničarstvo lepo in preizkušeno tradicijo, ni bilo težko že do 1. februarja 1946 obnoviti v novomeškem okraju devetdeset knjižnic. Toda ker ni bil kader knjižničarjev izbran iz vrst učiteljskega, ampak iz ljudi, ki niso bili večji poslovani knjižničarji in niso niti poznali knjig, je bilo teh devetdeset knjižnic le bolj na papirju. Res pa je, da je nekaj knjižnic dobro delalo in da se je vzgojilo tudi nekaj dobrih knjižničarjev, ki so se izpopolnili v raznih knjižničarskih tečajih.

Trenutno je v novomeškem okraju 55 ljudskih knjižnic in to v krajih: Ajdovec, Bela cerkev, Birčna vas, Brod, Bršljin, Brusnice, Cadreže, Dobrava,

za drugim. Nobena majhna knjižnica se ne more vzdrževati z izposojevalnino, zakaj če je le-ta visoka, ni čitalec. Knjižnice pa so zato, da privlačujejo čitance. Če pa je izposojevalnina nizka, ima knjižnica dovolj čitalec, nima pa denarja za nabavo novih knjig. V praksi je dokazano, da nobena knjiga ne vzdrži 30 izposojevalnin in preden je knjiga 30-krat izposojena, jo je treba enkrat do dvakrat prevezati. Tretja vezava praktično ni več možna. Pred vojno je bil običaj, da se je določala izposojevalnina po vrednosti knjige, in sicer 1/30 vrednosti knjige. Sedanja povprečna vrednost knjige znaša n. pr. 200 din. Zato bi znašala izposojevalnina take knjige 6 din. Vsakdo se bo branil plačati tako izposojevalnino. Zaradi tega je nujno, da mora biti nekdo, ki bo knjižnico vzdrževal. Najbolje bi bilo, da bi vsi sledili velikodušnemu vzgledu MLO Novo mesto, ki v letu 1951 ljudsko knjižnico v Novem mestu popolnoma vzdržuje in celo nagrajuje knjižničarje. Če bi vsak KLO tako delal, bi knjižnice zelo lepo uspevale povsod tam, kjer bi bil dober knjižničar. Razvoj bo šel v to smer, da bodo KLO dolžni vzdrževati knjižnice in čez čas bo morda izposojanje knjig tudi v ljudskih knjižnicah brezplačno kot je to že sedaj v znanstvenih. Toda računati moramo s sedanjim stanjem in zato mora lekat knjižničar vsa sredstva, da bo našel kje kak vir sredstev za pomoč knjižnici. Knjižničar naj pojasni pomen knjižnice odbornikom pri KLO in prav gotovo noben odbornik ne bo odrekal podpore ljudski knjižnici.

Toda tudi najbolj uspevaajoča knjižnica v novomeškem okraju ne bo imela dolgega življenja, če ne bo takoj ustanovljena v Novem mestu knjigovoznica. Novomeški okraj nima knjigovoznice in knjižnica brez knjigovoznice ne more obstajati. Uničuje se ljudsko premoženje in knjige, ki so naš največji zaklad, postanejo po prečitavanju desetih obiskovalcev že tako uničene, da jih brez škode ne smemo več izposojati. Zato upamo, da bo Novo mesto končno le dobilo svojo knjigovoznico, saj bo služila tudi ostalim dolenskim okrajem. Bogo Koželj

Preberite tudi tole!

V avgustu smo razposlali vsem zamudnikom opomine za neplačano naročnino. Mnogi naročniki še do danes niso poravnali naročnine za prvo, drugo in tretje tromesečje leta 1951, čeprav smo jih ponovno opominjali. Prosimo vse naročnike, ki so prejeli položnice, da jih takoj izpolnijo in nakažejo zaostalo naročnino, ker jim bomo sicer list ustavili, zaostanek naročnine pa prislilno izterjali na njihove stroške.

S 1. oktobrom zapade v plačilo naročnina za zadnje tromesečje 1951 v znesku 75 dinarjev. Prosimo, da nam ta znesek in morebitne zaostanke čimprej nakažete in se s tem izognete nepotrebnim opominjalnim stroškom. Dolenjski list je odvisen od naročnine in naktionjenosti svojih naročnikov, zato vas prosimo, da uredite neurejene obveznosti do uprave tednika.

Uprava Dolenjskega lista

hrala do leta 1925, ko je postala last Sokolskega društva v Novem mestu. Ta prevzem pa knjižnice še ni rešil in je še nadalje propadala do leta 1934-35, ko je doživela svoj največji razvoj. Ob izbruhu vojne je štela že 8000 knjig. Nato jo je prevzel Dopolavoro. V letu 1943 pa so jo nekateri Novomeščani popolnoma opustošili, ko niso knjig samo odnašali v koših, pač pa celo odvažali z vozički. Rešene so bile samo knjige v tujih jezikih.

Nje dosti boljše usode je bila deležna druga večja novomeška ljudska knjižnica — Jubilejna železničarska knjižnica. Tudi njen konec sega v drugo svetovno vojno, ko so njene knjige iz nezavarovanih prostorov odnašali in celo porajali.

Ze pred prvo svetovno vojno in zlasti med obema vojnama je bila v novomeškem okraju zelo razvita mreža ljudskih knjižnic po vseh večjih krajih. Njih hiba je bila ta, da so bile zgrajene na strankarski podlagi in so služile političnim interesom svojih gospodarjev. To so bile ali knjižnice prosvetnih društev ali knjižnice Sokola. Največje vasi so imele kar po dve knjižnici. Toda kljub temu so te knjižnice odigrale veliko vlogo v izobrazbi našega podedelja. Delavskih knjižnic v okraju ni bilo, toda kljub temu je bila napredna in takratna ilegalna literatura zelo razširjena po našem podeželju.

Vlom v zadrugo Predgrad ob Kolpi

Neznani zlikovci so v noči od 6. na 7. september vlomili v prostore splošne kmetijske zadruge v Predgradu. Odnesli so iz trgovine manjšo vsoto denarja, bone, tekstilno in drugo blago v skupni vrednosti okrog 69.000 dinarjev. Zanimivo je, da se cigareti in usnja niso dotaknili. V trgovino in prišla tako, da so s silo odstranili železni zastor in vlomili šipo na vratih. Upamo, da bodo organi oblasti storile kmalu izsledili. Pr.

Ze so nam delili večerjo, ko je planil v sobo še marešalo, podoben razjarjenemu biku v španski areni. Človek bi mislil, da so nam štete ure življenja. Italijan je poskakoval visoko v zrak, planil sem, se pogal tja, kakor razposajen otrok za metuljem, pretil prestrašenemu žandarju, se z rokami v boku razkoračil pred sodnikom, segal po pistoli, zmerjal in preklinjal, kakor se da le v njegovi blagovozni govorici. V nobenem drugem jeziku ne bi dosegel tolikšnega učinka. Začel sem razumevati, zakaj se je veliki Napoleon zatekel vselej v laščino, kadar je hotel spustiti z verige vse besne svoje razkačenosti.

Nazadnje je marešalo ukazal, da se preselimo na severno stran zgradbe, v prostor konec stranskega hodnika, kjer so nam pred edini vhod postavili dvojno stražo.

V vratih je jezno zaškrtal ključ.

Prijazna soba s sedmimi železnimi posteljami je bila skoro za polovico manjša od one, iz katere nas je razjarjeni marešalo pregnal. Pri vratih je stala velika železna peč, čeprav so bili ob oknih tudi radiatorji za kurjavo z ugreto paro. Velika okna v treh stenah so odpirala široke razglede: proti vzhodu na železni most, ki veže mesto s Kandijo, na ceste,

Dolenjske Toplice, Dolnje Karteljevo, Dolž, Drča, Dvor, Gaberje, Globodol, Gornje Sušice, Gotna vas, Gradišče, Grčevje, Irča vas, Jablan, Jurka vas, Laze, Mali Slatnik, Malo Lipje, Mirna peč, Muhaber, Novo mesto, Orehovica, Podgrad, Podhosta, Podturen, Poljane, Prečna, Prekopa, Ratje, Sela-Hinje, Soteska, Stopiče, Straža-Vavta vas, Škocijan, Šmarjeta, Šmarješke toplice, Šmihel pri Novem mestu, Šmihel pri Zuzemberku, St. Jernej, St. Jurij, St. Peter, Trška gora, Vrhpolje, Zagrad-Klenovik, Zameško, Zbure, Zuzemberk in Zvirče. Te knjižnice štejejo po zadnji statistiki od 14 do 1520 knjig. Marsikdo, ki bo te vrstice bral, bo morda prvič slišal, da je v njegovem kraju ljudska knjižnica. In zakaj? knjižnice v splošnem ne delajo, izmed petinpetdesetih jih devet dobro posluje, okrog deset zivotari, ostale pa najbrž počivajo. S tem pa ni rečeno, da ljudje po deželi ne čutijo potrebe in želje po čitanju, ker izkušnja kaže, da ljudje zelo radi čitajo povsod tam, kjer zna vzbuditi dober knjižničar zanimanje za knjigo. Niso redki slučaji, da sicer dobro poslujoča knjižnica ob izgubi dobrega knjižničarja zamre. Da naše ljudske knjižnice hiraljo, je krivda tudi v raznih čistkah takoj po vojni, ko so neodgovorni ljudje izločali tudi »Kaplana Martina Cedermača« in »Katekizem o tuberkulozi«.

Ljudska oblast je po osvoboditvi zelo mnogo naredila za knjižnice. Organizirala je več tečajev za ljudske knjižničarje. Prejšnja poverjeništa za prosveto pri OLO in sedaj Okrajni odbor ljudske prosvete v Novem mestu sta razdelila na tisoče knjig med ljudske knjižnice v okraju. Zato pa je potrebn, da še letos začne ljudske knjižnice vsaj tam, kjer je šola, zakaj ravno učitelji so v novomeškem okraju dokazali, da znajo najbolj voditi knjižnice.

Toda tudi najboljši in najbolj napreden knjižničar ne more uspešno voditi knjižnice, ako nima sredstev za nabavo knjig. Knjižnica brez dotoka novih knjig zastara in čitanci odpadajo drug

IVO PIRKOVIC PRISEGA mrtvemu bratu

ki peljejo proti Zabji in Gotni vasi, ter na velik del Gorjancev s Svetim Miklavžem in Trdinovim vrhom; proti severu na širok zavoj reke, ki je kot orjaški udav oklenila mesto s Kapiteljskim gričem in starodavno gotsko cerkviho na vrhu, ter sivim Hmeljnikom in vinorodno Trško goro v ozadju; proti zapadu na valovit svet daleč tja proti Mirni peči in Prečni, na obe železniški postaji, bršljinško in kandjiško, veliki železni most med njima, ceste, ki drže proti jugu in na zapad, ter na ljubenske in rigeljske vinske gorice, ki se mehko začitavajo na daljnem jugozahodnem obzorju. Skratka, soba številka devetindevajset v drugem nadstroju, kamor so nas po pobeju jetnika Grudna zaprli, je bila pravi razgledni stolp, pristonjen z eno steno k veliki hiši bolnišnice. Mesto in dožela, raztezajoča se daleč na vse strani, je bila razgrnjena pred nami kakor na dlan. Če bi nam Italijani veleli, naj si sami poiščemo bivališče, ga v vsem mestu ne bi našli lepšega in bolj zaželenega, kakor so nam ga izbrali sami. Zdelo se mi je, da nam prostorni razgled na mesto in čudo-

vito narodo vrača velik del svobode, ki so nam jo pravkar vzeli.

Sicer pa nas je togotni marešalo napravil sedaj spodobne jetnike. Poleg orožnika brez orožja je postavil pred vrata še karabinerja, ki je s puško, pištolo in bombami stopil med nas in si nas, podoben krotilecu divjih zveri, ogledal z mrkim obrazom. Z bombo, ki jo je tiščal v pesti, nam je preteče žugal in izjavil, da bo brez pomisleka ubil vsakogar, ki bi se poskušal uteči, ter da je konec tudi naših nedovoljenih obiskov in samovoljnih izprehodov zunaj.

Pobeg Mihe Grudna je spravil v gibanje vse mesto. Kandijo in okolico je zasedala vojska, ki je škala beguna. Pred vodom in obkoljeno bolnišnico so strazili štirje vojaki v čeladah in s puškami z nasajenimi bajonetmi. Italijani so še vedno upali, da se pobežli jetnik skriva v bližini in čaka rešilne teme. Še pozno ponoči so kamioni, polni vojske v bojni opremi, drveli po cestah na vse strani v zasede.

V bolnišnici sami so prijeli in odgnali

KOROŠKI PIONIRJI so bili tudi letos na Jadranu

Med deset tisoči naše mladine smo letos že petič sprejeli v goste tudi pionirje naše neosvobojene Koroške. Skoraj 400 jih je letovalo letos, Slovenci v nižji gimnaziji v Pečinih—Sušaku, Nemci avstrijske narodnosti pa v Opatiji in Crikvenici. Med njimi je bilo nekaj starih obrazov, večina pa je bila prvič pri nas; iz vseh predelov Slovenske Koroške so prišli na obisk k bratom, Nemci pa so bili iz Celovca in tamkajšnje okolice.

Lani smo pisali v Dolenjskem listu o težavah s pripravami za letovanje avstrijskih in slovenskih otrok. Poleg informacijevcev je nagajal tudi celovski radio, časopisi, skratka, vsi so hoteli odvrniti otroke od lepih počitnic z raznimi izmišljotinami. Ko so se otroci vrnili

škega partizana Tavčmana-Lenarta. Imeli so 6 čet: Titovo, Dakijevo, Kajuhovo, Vorančovo, Prešernovo in Zupančičovo. Vse je tekmovalo v disciplini, snagi, redu, kulturi, prosvetnem delu, fizikalni in podobno. Zmagali so najmlajši, Zupančičeva četa, ki so ponesli zastavo s seboj v Rož.

»Mamica, tako lepo je pri nas, da bi hotela za vedno ostati v Jugoslaviji, samo Tebe še manjka tula je pisala mala Krista domov. Letos smo s pionirji utrjevali tudi slovenski jezik. Mnogi otroci so šele iz Reke pisali prvič v življenju staršem pismo v slovenskem jeziku. Ganljivo je bilo čitati:

»Ljuba mamica! Lepo te pozdravljam in poljubljam. Lepo mi je, ko kadri vesel sem, da že znam pisati slovensko.« In odgovor mamic:

»Vsa tvoja sem brala tvoje prvo pismo, kj si mi ga napisal v slovenskem jeziku... Hvalažna sem Titovi Jugoslaviji za to, kar si prejel od nje.

Pionirji so srečni praznovali tudi 22. julij, skupno s slovenskimi pionirji pa so proslavili tudi 27. julij, dan vstaje v Hrvaški. Skupine pionirjev so šeststale predstavnikom reške oblasti, nato so se pionirji poklonili spominu padlih



Kolonija koroških pionirjev na Reki

domov polnih lic, veseli, navdušeni nad lepotami Jugoslavije in novega življenja v njej, so dejstva mimogrede pokosila laži. Sovražniki miru so začeli celo z ustrahovanjem, toda otrok niso mogli odvrniti od resnice: ostali so naši, tako Slovenci kot Avstrijci, saj so si vse leto pridno dopisovali z našimi pionirji. In letos — skoraj 400 otrok! To pove mnogo! Organizatorji s Koroške so nam povedali, da so morali mnoge »odložiti« za prihodnje leto. Nemška učiteljica je n. pr. blagorovala deklico, ki je šla v kolonijo, v »ta raj Evrope«.

110 pionirjev je letovalo v prvi izmeni v juliju in avgustu. Prav po pionirsko so zažvelni med nami. Ustanovili so odred, ki je nosil ime prvega koro-

hrvaških partizanov in jim zapeli na grobovih. Povsod je nadvse prijetno učinkoval tudi pevski zbor koroških pionirjev. Ko so se vračali, so obiskali še Postojnsko jama. Na pot smo jim dali velik zavoj knjig, tako da so medtem že oživele na Koroškem prve pionirske slovenske knjižnice. S seboj pa so odnesli tudi zastave, ki jih bodo vedno spominjale na Titovo Jugoslavijo. V slovo so nam zapeli že v vlaku letos porojeno pesem: »Mi smo Slovenci s Koroške doma, iz zemlje naše slovenske, vsi zvesti smo rodu, slovenskega duha — brez nas ni Koroške slovenske!«

Koroški pionirji so mi naročili prav lepe pozdrave vsem bralecem Dolenjskega lista, ki so ga spoznali v koloniji. — Učeo

»Teža lista pa res še nisem videla...«

Pot me je zanesla v mokronoško dolino, od tam pa še v več vasi trebanjskega okraja. Čudno, da je tod okoli Dolenjski list tako slabo razširjen. Čeprav dobivajo skoraj vse kmetijske zadruge list v drobno prodajo, ga ne znajo, nekateri pa menda tudi nočejo ponuditi ljudem. V St. Rupertu sem zavila v trgovino kmetijske zadruge. Povprašala sem za Dolenjskim listom. Prodajalec Zgonc mi ga je prinesel izza polic, kjer je bil skoraj na skritem kraju. Dejal mi je, da ga »težo prodajajo, ker ni zanimanja...« Če bo časopis na skritem kraju, ga kupci seveda ne bodo zahtevali, sem mislila.

Stala sem sredi trgovine in brala poročilo, ki govori o delu šentpeterske mladine. Kmalu se je zbralo okrog mene precej ljudi, radovedne oči so hitro zapazile novice iz domačih krajev. Stara Klančarjeva mati iz Drage pri St. Rupertu me je prosila, naj ji časopis požakam.

»Teža lista pa res še nisem videla — in kako domače piše, pa še našo vas omenjate mi je skoraj ponosna vrnila list in pristavila:

»Naročite me na Dolenjski list!«

V hipu se je prijavilo 10 novih naročnikov, zadruga pa je takoj prodala več 10 preostalih izvodov. Mladinci so sklenili, da bodo zvečer na sestanku pridobili nove naročnike, mladinka Anica pa je že zdaj v skrbih, kako je s sončnicami na mladinskih njivi, ki jih je zadnji dopis omenjal.

V Bistrici je prodajalka zadruge naročila še 5 izvodov lista za drobno prodajo. Drugačna pa je slika v trgovini kmetijske zadruge v Mokronogu. Prodajanje časopisa bi bilo menda »preveliko breme« za prodajalca, pa tudi »ni kje hraniti denarja in je najboljšje, da ni

teh sitnosti...« sem slišala v zadruzi. Čudno, da takih »skrbic« ne poznajo v mnogih manjših zadruzah...

V St. Janžu takoj opaziš, da ljudje Dolenjski list poznajo. Kmetijska zadruga ga pridno prodaja. Zal pa lista ne poznajo dovolj v Krmelju. Rudarji Šentjanjskega premogovnika za Dolenjski list skoraj ne vedo, pa tudi uprava rudnika ne veliko. Sedla sem med rudarje, ki so prihajali na popoldansko izmeno. Nekateri so tožili, da ni nobenih sindikalnih sestankov, kjer bi se kaj pogovorili in sklenili. Nekdo je pripom-

nil, da zidajo sindikalni dom, a da dela le počasi napredujejo. Predstavnik sindikalne organizacije mi je povedal, da delavski svet in uprava ne upoštevata sindikalne organizacije in pod. O vsem tem pa bi bilo treba tudi pisati, smo se pogovorili. Če ne pišejo drugi časopisi, pa bi o življenju, delu in težavah moral več pisati Dolenjski list, samo ugotovili. »Ko ga pa ne poznamo...«

Res, še vse premalo so storili v trebanjskem okraju za razširitev našega tednika. Od obljub uprava lista ne more živeti, le od dejanj... —lj.

Kaj bo z obnovo Prosvetnega doma v Črnomlju?

Črnomelj se je po vojni precej razširil. Nedavno je bil skoraj še brez industrije, danes pa ima poleg železnic varno tovarno učil, tovarno sadnih izdelkov Belsad in vrsto drugih podjetij, ki se že vedno razvijajo in dvigajo proizvodnjo.

Razvoj industrije in gospodarstva mora spremljati kulturno prosvetno življenje in njegova nenehna rast. Ta stran družbenega življenja pa je v Črnomlju zelo šibka. Ne bom razpravljal v okviru tega dopisa o dramskih skupinah, fizikalni itd. Omejil se bom le na vprašanje črnomajškega prosvetnega doma.

Črnomelj ima samo eno večjo dvorano, ki je v znanem in pravkar z zakonom zaščitenem »Fizikalnem domu«, v katerem je bilo zgodovinsko zasedanje Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta. Lani se je stanje nekoliko popravilo. V gradu je bila urejena sindikalna dvorana, ki je razbremenila prostore v Prosvetnem domu.

Lansko jesen so se stari in novi Črnomalci upravičeno razveselili, ko so zvedeli, da je bil za kulturno-prosvetno

potrebe odobran večji kredit. Mnogi so pričakovali, da bo zgrajen nov kulturno-prosvetni dom, saj bivša telovadnica res ni primerna za kino dvorano itd. Po zakonu o zaščiti zgodovinskih spomenikov itd. bi smeli sedanji dom le popravljati, ne pa spreminjati njegove oblike. Zato ni bilo konca presenečenju, ko so v oktobru začeli preurejati stari fizikalni dom. Delo se je nadaljevalo v presledkih do letošnjega junija, nato pa je stalo dva meseca. Stroški preurejevanja so že precej visoki. Pri delu seveda ni šlo brez nerodnosti (še lahko tako mlo sploh imenujemo n. pr. dejstvo, da so okna najprej zazidali, nato pa s steno vred porušili in pod.). Okrajno gradbeno podjetje trdi, da je prejel iz Ljubljane vsaka dva meseca drug naert obnove

Kaj bo z obnovo doma v Črnomlju? Ali bo tudi tu držalo ljudsko mnenje, da se v Črnomlju marsikaj začne, težje pa je zvedeti, da se to ali ono delo dokonča? Prosimo Mestni obč. Okrajni ljudski odbor za odgovor, kako in kdaj bo kulturni spomenik »Fizikalni dom« v Črnomlju dostojno obnoven. —č.

Italijani so namreč menili, da se bo pobežli jetnik skoraj gotovo skril doma, v Jurki vasi, Zandariju so veleli, naj ga tam ujame, da se reši težke odgovornosti, ki si jo je naprtil in ki zanj ne bo brez hudih nasledkov, če beguna več ne dobe v roke. Italijani sami se v Jurko vas namreč že nekaj časa niso več upali, odkar je bil kraj v rokah upornikov.

»Pa veste za gotovo, da je bil begunec res Miha Gruden iz Jurke vasi?« sem pozneje nekoliko pogorljivo vprašal orožnika Bremšaka, človeka dobrega srca, čeprav se mu je zvestoba vsakteri oblasti z leti že kar zopno zašla v vse hitje in žitje. Spoštoval sem tega svojega strazarja, ker je vkljub vsemu pod vnanjo odurno strogostjo ohranil vendarle plemenito človeško srce, in sem mu rad dal prijazno besedo, ki je žandarjski naturi Plesničarjevi že od vsega početka nikoli nimesl privoščiti. »Ste prepričani, da ste imeli v rokah res Miho Grudna iz Jurke vasi?«

»V Jurki vasi poznam vsako hišo in vsakega človeka,« je odvrnil stari Bremšak, ki se je pred Italijani, ne vem zakaj, čutil tudi nekoliko krivega. »Saj je bila ta vas dolgo v mojem službenem rajonu. Tudi Grudnove starše poznam prav dobro, fanta samega pa res ne. Že zgodaj se je bil potepel od doma, se izučil menda za peka in ni potem več prihajal domov.«

IZPRED SODIŠČA

KOTIČEK ZA GOSPODINJE

Deljenje in travo namesto pšenice

Pred krajinim sodiščem v Trebnju svoje gospodarstvo po načrtu: čim manj bomo pridelali, toliko manj bomo oddali državi. Letos so na primer namesto 830 kg belega žita oddali le 185 kg pšenice in 18 kg ječmena in še to po določenem roku in ne običajno. Preiskava na domu je ugotovila, da so letos očistili precej žita. Na vsašnje, kam so dali to žito, se je domača hčerka namrdnila, češ: za sebe bomo ja poskrbeli. Res so ga pospravili, pa ne v bunker pod listnikom, kjer so ga pred leti že odkrili organi Ljudske milice, pač na nekak drugam.

Laž in zakrknjenost ju nista mogla rešiti

Pred senatom okrajnega sodišča v Novem mestu, ki mu je predsedoval sodnik Jurij Pleček, prisodnika pa sta bila Jože Kastelic in Anton Ferfolja, sta na 29. avgusta in 30. septembra 1951, dvignjena u k nje v razdeljevalnicah. Usnje je v zadostni količini na razpolago v večjih centrih.

Dvignite usnje za oddane kože!

Vse imetnike »Koteksovih« bonov za nakup usnja za oddane kože naj vamo, da takoj najkasneje pa do 30. septembra 1951, dvignejo usnje in v razdeljevalnicah. Usnje je v zadostni količini na razpolago v večjih centrih.

Ljubljani. Obtožnica, katero je zastopal pom. javnega tožilca Ciril Ahlin, ima je očitala težko kaznivno dejanje poizkusa uboja seditela Antona Zoreta iz Lopate.

Letos 14. maja je posestnik Anton Zora pasel živino v bližini domače vasi. Okrog četrte ure popoldne sta pridrvela k njemu navedena sosedova sinova Karel in Franc Zora, da bi ga ubila. Karel mu je nastavljal na prvi pistolni izstrel, vendar pa naboji ni deloval. Na drugi izstrel je nastal eksplozija, ki je začel bežati pred nasilnikoma in klicati na pomoč. Že med begom je Karel dvakrat ustrelil za njim, vendar pa ga ni zadela. Ko se je bežal spotaknil, sta napadala planja na njega in ga začela obdelovati z nožem in pistolo. Večkrat sta ga nevarno zabodla v roke in glavo ter ga tudi sicer poškodovala po telesu, nato pa mu je Karel zva vsak slučaj pogazil na bilizne še kroglo v glavo. Zločina sta nato planja na koleci in se jadrno odpeljala v Ljubljano. Da bi ju ljudje ne spoznali, je bil Franc obleden v dežni plašč in kapuce, čeprav je bilo lepo vreme. Težko poškodovani Zora, katelega je krogla samo oprasnila za levim nkesom, je nato poslal pomoč v novomeški bolnišnici.

Obtožena sta se na prvi in drugi razpravi trdovratno izmikala poštenim odgovorom. Dosednja sta tajila krivdo in hotela dokazovati, da sta bila dotičnega dne v Ljubljani. Za podkrepitve tega je prišla iz Ljubljane vrsta prič, ki jih je z oglasom v časopisu prikeljal njegov zagovornik dr. Lokar iz Ljubljane. Priče, ki obtoževanec deloma niti niso poznale po priliko, so izpovedale, da sta bila obtožena 14. maja tam in tam, niso pa bile v izpovedih enotne. Sodišče jim seveda ni moglo verjeti, predvsem še ne zaradi tega, ker so številne priče iz Suhe krajine potrdile, da sta bila napadaleca kritičnega dne v Subi krajini. Sest prič ju je točno opisalo. Mladotletni pastirček Turk, ki je v bližini napada pasel živino in slika strela ter kile na pomoč, je videl oba napadaleca po zločinu bežati. Sofer avtobusa ju je srečal pred in za Zvirčami ter se je mimogrede še ponorečeval iz Franca Zoreta, ki je imel dežni plašč, še čudo dežuje, ki je bilo seveda lepo vreme. Nek voznik je malo šepavega Karla Zoreta celo nekaj časa vzel k sebi na voz proti Ljubljani.

Navzile jasnim dokazom sta oba obtožena zanikala krivdo; trdjavala zakrknjenost je lastnost družine obtoževanec, kar je novomeškemu javnemu tožilstvu še dobro znano.

Kaj je bil pravi vzrok za poizkus strahovitega zločina? Zaradi meje je bilo med družinama že več sporov. Osnovni nagib pa je bila želja po ubitju kakega iz podaril v svojem govoru pomočnik javnega tožilca.

Sodišče je obtožena spoznalo za kriva. Po štiriurni razpravi je predsednik senata objavil sodbo: Karel Zora 10 let, Franc Zora 8 let strogega zapora, oba pa na plaščilo strokovnega sodnega postopanja ter stroškov napadnemu Antonu Zoretu v znesku 3200 dinarjev, ki bo poleg tega lahko še uveljavil svoje zahteve za prestane bolečine.

Žitni molji pred sodniki

Janskovec Marija je posestnica III. skupine v Družinski vasi št. 4 pri Beli cerkvi. Lepo zakroženo posestvo, ki ima 3,36 ha orne zemlje, je prevzela od očeta kmalu po prvi svetovni vojni. Pol milijona dinarjev dolga je morala izplačati iz posestva, tako sama zatrjuje. Po navadi je redila na posestvu 6 do 7 glav goveje živine, prašičev pa nič koliko. Sedaj je klub temu, da je pri hiši več za leto sposobnih članov (kar 5 močih), redi menda največje teľavo samo enega vola in enega prašiča. Seveda je zaradi tega velika sreča in nikakor ne more izpolnjevati obvezne oddaje. Pri hiši so stla podjetni, saj imajo poleg legga posestva precej raznih strojev, mlatilnic,

čistilnik in podobno, vendar pa usmerjajo svoje gospodarstvo po načrtu: čim manj bomo pridelali, toliko manj bomo oddali državi. Letos so na primer namesto 830 kg belega žita oddali le 185 kg pšenice in 18 kg ječmena in še to po določenem roku in ne običajno. Preiskava na domu je ugotovila, da so letos očistili precej žita. Na vsašnje, kam so dali to žito, se je domača hčerka namrdnila, češ: za sebe bomo ja poskrbeli. Res so ga pospravili, pa ne v bunker pod listnikom, kjer so ga pred leti že odkrili organi Ljudske milice, pač na nekak drugam.

Zaradi neoddaje žita, predvsem pa zaradi očitne sabotaje pri obdelavi posestva je bila Janskovičeva obsojena pred senatom okrajnega sodišča v Novem mestu na 15.000 din denarne kazni, ki se v primeru neizterljivosti spremeni v 80 dni zapora.

Se večji reves je Janez Vrtačič, posestnik VI. skupine iz vasi Pristavca, krajevni odbor Bela cerkev. »Samo« 7 hektarjev ima orne zemlje. Letos je imel predpisanih za oddajo 2248 kg belega žita, pa ni zmogel niti kilograma v določenem roku. Šele pozneje je pripeljal kot miloščno 128 kg. Proti predpisu, ki je za njegovo posestvo celo manjši kot ga določa najnižja lestvica oddaje, se ni pritožil; žita ni sejal dovolj, čeprav je vedel, koliko bo treba letos odražati za skupnost. Baje ni imel semena, za seme pa se tudi ni pobrigal. Na sestanke oziroma zbere volivcev ne prihaja, ker menda nima časa, odločbe ljudske oblasti pa so za njega krpe papirja.

Kazen 2 mesecev zapora in 10.000 din denarne globe, na katero ga je obsodil senat novomeškega okrajnega sodišča, ga bo najbrž preprečila, da so predpis ljudske oblasti obvezni za male in velike posestnike.

Posestnik Alojz Mesojedec iz vasi Sv. Jakob krajevni ljudski odbor Prekopa, je a silo preprečil odkupnim organom izterjavo 55 kg mesa, kolikor za je bil še dolžan od obvezne oddaje. Ker je res imel letos več nesreč pri živini in je vložil prošnje za odpis obvezne oddaje mesa, kar mu je bilo odobreno, je okrajni sodišče pri odmeri kazni to upoštevalo. Za dokaz tečaj prestopke je dobil milo kazen: tri mesece

zapora, pogojno na tri leta. V primeru, da v treh letih ne bo zagrešil nobenega prestopka, se mu kazen briše.

Pritožba mu ni znižala kazni

O Jožetu Hočevarju iz Grmovlja št. 52 pri Škocjanu in njegovi sreči, da je marsikaj našel, smo že pisali, ko je bil pred okrajnim sodiščem obsojen na tri leta odzema prostosti s prisilnim delom. Prepričan o »krivici«, ki se mu je zgodila, se je Hočevar pritožil na okrajno sodišče, ki je njegovo zadevo pretresalo 29. avgusta t. l. Tudi okrajno sodišče ni moglo verjeti v bajko o najdenih stvarih, posebno ker so številne priče iz vasi in celice prikazale Hočevarja čisto drugače, kot je sam v svoji veliki zgovornosti zatrjeval. Kazalo je, da bi priče o njem še veliko povedale, pa imajo strah pred njim. Tako je n. pr. Hočevar že v priloži grozil neki prič, ko je slučajno prišel v stik z njo, češ, da bo že videla, ker je pričala proti njemu.

Še o razširitvi „Dolenjskega lista“

Na številnih konferencah smo že govorili o tem, da bi bilo pametno in potrebno naš tednik šimbolj razširiti. V vseh večjih krajih, posebno na sedežih krajevnih odborov OF, bi list lahko stalno lepili na primernem mestu, najboljša morda na prazno zavojčeto deske »Stenčasove«. Marsikje ljudje še vedno ne poznajo Dolenjskega lista. Če že odbori OF ponekod sicer nečejo ali ne znajo ničesar narediti za razširitev listov v svojem kraju, naj bi poizkusili vsaj s tem.

Gibanje prebivalstva

V OKRAJU NOVO MESTO
V avgustu se je rodilo 109 otrok, od tega 54 dečkov in 55 deklic; porok je bilo 18, umrlo pa je 40 oseb (20 moških in 20 žensk).

Poročili so se: Namestenc Bruc Franc iz Smihela pri Novem mestu in trgovska pomočnica Merjajka Roza iz Novega mesta. Namestenc Blažič Alojz iz Smihela pri Novem mestu in hči kmeta Kuhar Terezija iz Prekope. Sin kmeta Kastelic Janez iz Brkičljina in hči kmeta Kralj Ana iz Kamenc. Novinar Oražen Karel iz Loškega potoka in hči kmeta Erlih Ana iz Mirne peči. Namestenc Sali Jože iz Straže in namestnica Balantič Milica iz Novega mesta. Oficir JA Markovič Avgustin iz Ljubljane in trgovska pomočnica Andreja Hilda iz Straže. Namestenc Steh Božidar iz Straže in gospodinja Ksantija Steriova iz Straže. Namestenc Murn Ljubomir iz Novega mesta in Zaletel Silva iz Straže. Oficir JA Glavinovič Juro iz Novega mesta in namestnica Longar Vincencija iz Novega mesta. Profesor Lamut Vladimir in namestnica Rešotič Marija, oba iz Novega mesta. Kriječ Bajar Albin iz Smolenje vasi in šivilja Novak Julijana iz Trebnja. Godni delavec Segar Jože iz Podturna in delavka Kum Albin iz Straže. Mizar Lavrič Franc in učiteljica Darovec Marija, oba iz Zuzemberka. Kmečki sin Repovž Peter iz St. Janja in kmečka delavka Novak Alojzija iz Toplice pri Smarjeti. Namestenc Kranjc Grvido iz Smarjet in namestnica Peterlin Marija iz Toplice pri Smarjeti. Kmet Dežman Anton in kmetica Rešotič Jožefa, oba iz Bele cerkve. Miličnik Červ Rado in namestnica Grandovec Pepca, oba iz Škocjana. Milnar Zajc Franc iz Zbir in namestnica Vidrih Terezija iz Ljubljane. — Čestitamo!

Umrli so: Bukovec Marija, 42 let, iz Birenje vasi. Hudoklin Jožefa, 37 let, iz Brunec. Kastrevc Terezija, 59 let, iz Kamenc. Kic Janez, 37 let, iz Kamenc. Kavčič Anton, 47 let, iz Ločca. Kravcar Franc, 63 let, iz Dobruča. Rodič Janez, 69 let, iz Smarjete. Pečaver Bogomir, 34 let, iz Talčjega vrha. Godna Anton, 79 let, iz Vel. Gabra. Slak Jože, 8 let, iz Trebelna. Košček Marija, 19 let, iz Novega mesta. Gazvoda Franc, 46 let, iz Podgrada. Lužar Franc, 66 let, iz Preone. Hudala Jožefa, 63 let, iz Straže. Reitz Viktor, 88 let, iz Novega mesta. Hrovat Marija, 79 let, iz Novega mesta. Novak Tomček, 5 mesecev, iz Zuzemberka. Junc Franc, 80 let, iz St. Petra. Petelin Janez, 72 let, iz Kamenc. Zupančič Alojz, 54 let, iz Ajdovca. Logan Marija, 82 let, iz Dvora. Murn Ivana, 78 let, iz Podturna. Pečjak Marija, 51 let, iz Dol. Toplice. Peterlin Marija, 81 let, iz Toplice pri Smarjeti. Janskovec Ana, 53 let, iz Dobrave. Rodič Terezija, 80 let, iz Škocjana. Vene Franciška, 5 mesecev, iz Škocjana. Zupančič Franc, 69 let, iz Mirne peči. Krevs Alojzija, 1 mesec, iz St. Jurja. Cvelbar Majda, 4 leta, iz Bele cerkve. Čujnik Neža, 65 let, iz Gradišča. Kračovec Janez, 73 let, iz Gradišča. Škof Janez, 85 let, iz Orehovice. Zagorc Ja-

mez, 75 let, iz Smarja. Zupan Ana, 59 let, iz Smarja. Rešotič Ignac, 47 let, iz Smarja. Mator Ana, 64 let, iz Smarja. Globavs Jožefa, 85 let, iz Smarja. Martinčič Jožefa, 77 let, iz Zameškega.

V OKRAJU TREBNJE
V avgustu je bilo rojenih 23 otrok, od teh 10 dečkov in 13 deklic. Porok je bilo 5, umrlo pa je 18 oseb (13 moških in 5 žensk).

Poročili so se: Rudarski delavec Lušina Stanislav iz Dol pri Litiji in hči kmeta Kotar Pavla iz Sv. Križa. Mizarški pomočnik Golob Alojzij iz Vel. Kostrevnice in delavka Sinkovec Hilda iz Sv. Križa. Krojač Karlovšek Franc iz Trbovelj in gospodinja pomočnica Zdešar Marija iz Ljubljane. Kmečki delavec Šepic Janez iz Mirne in kmečka delavka Šušin Marija iz Krškega. Namestenc Zrim Anton iz Murske Sobotice in gospodinja pomočnica Kulense Ana iz Dol. Nemške vasi. — Čestitamo!

Umrli so: Posestnik Miklič Jože, Češnjice, 77 let. Gospodinja Canar Marija, Krmelj, 47 let. Sin zoznega delavca Kirn Stanko Mirna. Upokojenec Dovšek Alojz, Mirna, 85 let. Gospodinja Golob Marija, Mirna, 55 let. Posestnik Golob Franc, Primskovo, 83 let. Sin kmeta Pavlič Stefan, Primskovo, 1 leto. Sin kmeta Logar Vinko, Sv. Križ, 4 leta. Gospodinja Tomažič Marija, Sv. Lovrenc, 75 let. Gospodinja Ramovž Jožefa, St. Rupert, 52 let. Kmečka delavka Gregorčič Amalija, St. Rupert, 48 let. Invalid Trentel Jožef, St. Rupert, 48 let. Učitelj Sebanc Franc, Trbežno, 70 let. Sin kmeta Peterle Ferdinand, Trbežno, 10 let. Posestnik Glušič Franc, Tržišče, 80 let. Rudarski delavec Bec Franc, St. Janž, 19 let.

Velike kumare v kisu. Kumare olupljamo in prerežemo po dolgem ter odstrani seme in mehki mozeg. Nasoli jih močno in pusti stati en dan. Preden jih naložiš v kozarec ali glinasti lonec, jih osuši s prtičem, vmes vlagaj poper, česen, lovor, hren v lističih, samo da ga moraš majhne kumarice, samo da ga moraš ohladiti. Čez dva dni moraš kis odliči in prevreči ter ohlajenega zopet polito na kumare in dobro zavezati kozarce. Pozimi imaš take kumare za solato ali omako.

Paradižnikova mezza. Lepe zrele paradižnike skuham in jih obesi čez noč v vrečo, da se voda ocedi. Lahko napeš tudi platno na noge obrnjenega stola, vlijesh kuhane paradižnike in preko noči se bo vsa voda ocedila. To pretlačiš skozi sito in kuhaš pol ure. Osoliš samo po okusu, nazadnje pa pridenes noževo konico salicila na liter mezze. Čiste kozarce položimo na krpo, denemo vanje žlico in devamo počasi vročo mezo. Žlica vzame vročino na sebe, zato kozarci ne popokajo. Mezza se naj ohladi, da se naredi na njej kožica. Da se

bolje hrani, nalijemo na vrh olje in prav dobro zavežemo.

Paradižnik v steklenicah. Lepim zrelim paradižnikom odstrani peške in sok ter kuhaj pol ure. Ohlajeno pretlači in kuhaj v neokrušeni posodi ½—1½ ure, osoli po okusu. Še vročemu primešaj salicila (na 1 l noževo konico).

Steklenice operemo v toplem lugu, splaknemo v čisti topli vodi; ako je ostal zamašek v steklenici, ga moramo odstraniti. Ker bomo steklenice napolnili z vročim paradižnikovim sokom, jih moramo prej segreti. Steklenice segrejemo na ta način, da jih damo na leseno desko v hladno pečico. Kuriti ne smemo preveč. Medtem si pripravimo tudi zamaške. Skuhamo jih v čisti vodi.

V vroče steklenice nalijemo vroč paradižnikov sok, dobro zamašimo, steklenice položimo na krpe, jih pokrijemo, da se polagoma ohladi. Zamašek zalijemo z raztopljenim voskom, pečatnim voskom ali smolno.

Mešana jušna začimba. Očisti in zmešaj 1 kg peteršilja z malo zelenja, 1 kg kolerabe, 1 kg zelenja, 1 kg paradižnikov, (olupljenih in brez pešk), 40—60 dkg zelene z malo zelenja, 40 dkg karfiljone in ½ kg čebule. Zmešaj vse s kilogramom soli, naloži v kozarce, zalij z raztopljenim lojem ali z oljem in zaveži. Juhi dodaj vsakokrat toliko, kolikor potrebuje soli.

Češpljeva mezza. Prav zrele, dobro oprane osušene češplje razpolovi in jim izpahni koščice. Kuhaj jih brez vode v veliki kozi, da razpadejo in se spremene v precej redko tekočino. Tedaj še vroče pretlači skozi sito. Pretlačene češplje stehamo in za vsak kilogram vzamemo ½ kg sladkorja. Mezzo ob nenehnem mešanju kuhamo; šele ko se je začela gostiti, ji primešamo sladkor in kuhamo še 20 minut. Kuhano mezo damo v oprane, osušene in segrete kozarce. Kozarce z mezo postavimo na kraj štedilnika, da se počasi ohladi, drugi dan pa jih zavežemo s papirjem.

Sportne vesti

MEDNARODNA KOLESARSKA DIRKA NA POTI SKOZI NOVO MESTO

Pretekli petek so si prebivalci dolenjskih okrajev ob glavni cesti Karlovec-Ljubljana ogledali naporno tekmovalce kolesarjev v znani mednarodni dirki »Po Hrvatski in Sloveniji«. Na Glavnem trgu v Novem mestu se je že kmalu po 13. uri začela zbirati množica prebivalcev, ki je nestrno pričakovala prihoda prvih tekmovalcev. Vodstvo dirke je pripravilo dirkačem v Novem mestu okrepčilo, etapni cilj pa je bil postavljen pred mestno kavarno. Kmalu po prihodu kontrole je privzelo ob 13.55 prvi skozi cilj Belgijec Van Bessel, ki ga je množica navdušeno pozdravila, vojaška godba pa je zaigrala. Drugi je bil Belgijec Marguillier, tretji Jugoslovian Jurij Lužik, četrti Tršačan Fontana. Tekmovalci se v Novem mestu niso ustavljali, temveč so v hitri vožnji nadaljevali pot v Ljubljano.

ODBOJKA NA LOKI

Tudi preteklo nedeljo so bili prijatelji odbojke v Novem mestu razočarani. Napovedano okrajno tekmovalce se je zaradi ponovnega nepravilnega izostanka ljubljanskih tekmovalcev izpremenilo v navaden trening novomeških moštov. (Uspehi: Krka I : Krka II 3:1. — Krka (članice) : TD Šmihel (mladinci) 1:3. — Krka (članice) : Krka (mladinci) 2:0.

Kino

KINO NOVO MESTO PREDVAJA:

Od 14. do 17. septembra: avstrijski film »Očarljivi poljufc«.
Od 18. do 20. septembra: ameriški film »Kako zelena je bila moja dolina«.
Od 21. do 24. septembra: ameriški film »Mildred Pierce«.

Zahvala

Zahvaljujem se zdravnikom Splošne bolnišnice v Kandiji za požrtvovalno skrb in trmicešno zdravljenje v težki in nevarni bolezni. Prav tako se zahvaljujem sestram bolnišnicam za človekoljubno nego in delo, ki so ga imele z mano.
Marija Pust, Globodol.



TELEFON 16
POSTNI
PREDAL 29

Tovarna igrač

Novo mesto

nudi lepo izbiro lesenih igrač po znižanih cenah

Ragovska cesta 13

Narod si bo pisal sodbo sam

Vladimir Dedijer — »DNEVNIK«, drugi del

(Nadaljevanje)

Hkrati so zagoreli mnogi manjši ognji po hribih okrog Ljubljane, od vseh strani so spuščali rakete, ki so padale v sredino mesta. Na Golovcu so epustili hkrati dvajset raket, ki so osvetlile vso Ljubljano. Po Ljubljani je plavalo veliko brodovje ladij, dolgih od pol do enega metra, na katerih so bili lampiončki v narodnih barvah in napisi »Živel 1. maj!« Vse ladijce so bile razvezane, bilo pa jih je nad trideset. Ob določenem času so plavale skozi središče mesta.

Ko so zagoreli kresovi, začarele rakete in priplavali brodovje, je v parku Trivoljni udarna skupina desetih tovarišev v zboru z velikimi megafoni klicala gesla. Gesla so se zelo dobro slišala po vsem mestu in ljudem se je zdelo, da jih kličejo izza prvega vogala. Ljudje so se zbirali v velikih skupinah ter gledali ognjemete, rakete in ladijce. Italijani so bili vsi iz sebe. Mislili so, da so prišli v Ljubljano partizani. Naestopila je italijanska motorizacija, tanki, oklopni kamioni in blokiralni vozi. Vse kraje, kjer so goreli kresovi, in vse parke. Noben Italijan ni stopil od straža in zaklonišč, tankov in

oklopnih kamionov in vso noč so čakali v njih na napad. Močne patrulje so hodile po ulicah in legitimirale mimoideče. Toda nobenega udeleženca in organizatorja te velike akcije niso mogli aretirati. Z mitraljezi so streljali od vseh strani na kresove, ki so goreli v neposredni bližini njihovih vojašnic in blokov. Na Ljubljanskem gradu je zagorel kres dvajset metrov pod italijansko baterijo topov, toda noben Italijan si ga ni upal pogasiti, marveč so čakali, da je sam dogorel do kraja.

Drugo jutro sta viseli na kupoli Glavne pošte sredi mesta dve zastavi: slovenska s peterokrako in rdeča. Pod kupolo je bila soba, v kateri je spal štiriideset fašistov-stražarjev Glavne pošte. Ko so hoteli Italijani sneti zastavi, so našli na strehi na razmetane žice in rdeče škatle, na katerih je bilo napisano: »Smrtno nevarno, ne dotikaj se!« In umaknili so se. Šele ob devetih so zastavi s pomočjo gasilcev sneli. Potem so Italijani v svojo veliko sramoto ugotovili, da v »nevarnih« škatlah ni ne min, ne pekleskih strojev, marveč da so čisto nedolžne kartonske škatle. Od sramu se tistega dne italijanske patrulje sploh niso prikazale na ulicah.

1. maja popoldne so z raznih strani Ljubljane spustili v zrak balone s slovenskimi in rdečimi zastavami. Fašisti so v svoji onemoglosti streljali z vsem orožjem na balone, ki so ponosno nosili naše zastave čez belo Ljubljano. Tako so leta 1943 dostojno praznovali 1. maj v glavnem mestu Slovenije.

Niti najhujši teror Italijanov, niti to, da so poslali četrtno vsega prebivalstva Ljubljane v taborišča, ni moglo zlomiti svobodoljubnega duha Ljubljančanov. Prav do kapitulacije Italije so hodile množice v Ljubljani na ulice. Večkrat je po tri do pet tisoč žen demonstiralo pred italijanskim sodiščem. Italijani so e tanki razganjali spredevo Slovenk, jih množično aretirali in pošiljali v taborišča, toda demonstracije so se zopet ponavljale.

Tako sem govoril o Ljubljani z Marjeto Kidrič, govoril sem z Vidmarjem, govoril s kurirji, govoril s kmeti. Vei govore z velikim ponosom o svojem bolem mestu.

Sobota, 18. septembra

Gozd. — Nocoj me je odpeljal Luka Leskošek v Toplice, da bi naročil pri znanem slovenskem mojstru Henigmanu »skornjec, kakor pravijo Slovenci. Slovenci me hočejo obleči od nog do glave. Prispela sva tja pozno in zbudila staro Henigmanko. Stara se je malo prestrašila, toda Luko pozna, zahajal je ilegalno k njenemu starejšemu sinu že pod staro Jugoslavijo. Stara nama pripove-

duje svoje križe in težave... Devet otrok ima — osem partizanov, deveti, najmlajši sin, pa je belogardist. Bil je v šoli pri patrh v Novem mestu in so mu zmešali glavo. Najstarejši Henigman — Maks je junakso padel kot partizan. Ko je videla Luko, se je mati spomnila najstarejšega sina in zaplakala. Pripoveduje dalje in zopet joka, ker se spomni najmlajšega sina belogardista: »Pepeca je šla v Novo mesto, videla je brata na ulici in ga klicala, naj se vrne, pa ni hotel. Pravi, da pojde v Afriko... Ali ga mislite ustreliti, mlad je še, saj ne ve, kaj dela...«

In mati zopet joka. Zdej za sinom, ki so ga zapeljali patri... »Kaj pa je z interniranci... Moja Angela je obsojena na 30 let... Pričakujem jo vsak dan...«

In zopet solza za Angelo... Tu je Pepca Henigman, ki je bila med vojno v zloglasnem koncentracijskem taborišču na Rabu. To je krepko dekletko rdečih lic. Da ni tako zdrava, bi bila v strašnem taborišču podlega.

»Štiri in pol tisoč Slovencev je umrlo od lakote in mraza... Dobivali smo samo sedemdeset gramov kruha in kako zrno fižola za ves dan...«

In mati se zopet križa in joka. Tonček Henigman nama vzame mero in pripoveduje, kako so mladinci v Toplicah zastupili italijanske mule. V Toplice je prispela italijanska baterija topov, mladina pa je našla strupa v velik

sod, iz katerega so napajali živino. Italijani so se pripravili na pot, napojili pred odhodom mule, se postrojili in v trenutku, ko so odhajali, so začele mule krčiti noge in udarjati z gobci ob tlak. Mladinci so nasuli mnogo strupa in je začel učinkovati prezgodaj.

Čez petnajst minut je bilo 14 mul mrtvih, Italijani so obkolili vse vas, vse so pretaknili, kolonelo je kričal, da bo za vsako mulo ustrelil enega Slovence, zdravnik Slovenec pa je dokazoval Italijanom, da naše eno ni dobro za italijanske mule in da so zato zbolele...

Vsi se smejemo. Mati ne joka več. Prinese nama jajc, grozdja, vina... »Tudi moj rajnik Maks je rad jedel to grozdje... Jejta ga vidva, njegova tovariša...«

Nedelja, 19. septembra

Gozd. — Bevc in pop Vlado sta se vrnila iz Istre in Slovenske Primorja. Pop je napisal o tem svojem potovanju članek in mi ga dal, da bi ga porabil za svoj dnevnik:

»Iz Soteske smo se napotili proti Primorju. Ob cesti proti Kočevju leži razmetan vojni plen, ki so ga pustili razoroženi Italijani... Naš avtomobil se komaž preriva skozi zapuščene kamione, ovzrave in topove. Razorožitve je bila opravljena prav v vaseh, ki so jih Italijani požgali. Tako so razvaline celih naselij in vasi, ki so jih fašisti v svoji onemoglosti požigali, priče kapitulacije taiste vojske.«